

5

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Eğitim alanındaki sosyal hizmet uygulamalarını sıralayıp açıklayabilecek,
- Eğitimin sosyal çalışma mesleğindeki farklı rolünü kavrayıp ifade edebilecek,
- Eğitim ile sosyal eğitim arasındaki farkı kavramış olarak uygulamaya yaklaşabilecek,
- Sosyal çalışma mesleğinin sosyal hizmet uygulamalarını zenginleştiren yardım, destek ve eğitim uygulamaları üzerine aydınlık bir fikre sahip olarak mesleği değerlendirebileceksiniz. Ayrıca,
- Bu kitabı okuduktan sonra yeni bilgilere ve bu bilgileri uygulamaya aktararak mesleki bilgi ve becerilere sahip olabilirsiniz.

Anahtar Kavramlar

Eğitim	Okul Sosyal Hizmeti
Öğretim	Sosyal Hizmetlerde Eğitim
Sosyal Eğitim	Sosyal Çalışma ve Sosyal Eğitim
Okul Sosyal Çalışması	Sosyal Pedagoji

İçindekiler

- ❖ Giriş
- ❖ Konu İle İlgili Kavramlar
- ❖ Sosyal Eğitim Nedir?
- ❖ Sosyal Eğitimde Yaklaşım
- ❖ Sosyal Eğitimin Ortaya Çıkışı ve Kısa Tarihçesi
- ❖ Sosyal Çalışma İle Sosyal Eğitimin Karşılaştırılması
- ❖ Avrupa'da Sosyal Çalışmacı ve Sosyal Eğitimci Yetiştirilmesi
- ❖ Sosyal Eğitimde Uygulama
- ❖ Sonuç

Eğitim Alanında Sosyal Hizmet Uygulamaları

GİRİŞ

Sosyal çalışma toplum içinde çok geniş bir alanda etkinliği olan, etkin olabilecek olan ve olması gereken bir meslektir. Bu kadar geniş bir toplumsal alanda hareket yeteneği olan bir mesleğin, çalışma konularına ele aldığı her konuya uygun farklı araçlarla (enstrümanlarla) yaklaşması kadar doğal bir şey yoktur. Yoksula parasal yardım düzenlemesiyle yaklaşan sosyal çalışma, ruhsal rahatsızlığı olana ya da cezaevinde bulunan sosyopsiko destekle, farklılıklarının onları var kıldığı nüfus gruplarına farklılığı kabul eden bütünleştirici bir yaklaşımla yaklaşır. Bunun gibi toplumsallaşma sürecinde olan yaş gruplarına da sosyal eğitim ile yaklaşacaktır. Bu ünitenin temel konusu sosyal eğitim kavramını ve sosyal çalışma mesleğindeki önemini sizlere tanıtmaktır.

Girişte değerlendirmemiz gereken ikinci önemli nokta da şudur: Sosyal çalışmacının sadece eğitim alanında mesleki bir işleve sahip olmadığı, eğitim alanı dışında yaptığı birçok mesleki çalışmada da eğitimi farklı bir boyutta bir yöntem olarak kullandığı ve kullanması gerektiği bilgisi bizim için temel bir bilgi olmalıdır.

Eğitim sosyal çalışma mesleğine yeni hareket alanları ve çalışma alanları kazandıran, mesleği eski çalışma alanlarında daha da etkinleştiren bir kullanım aracıdır. Sosyal eğitim sosyal çalışmaya sadece dev gibi bir boyut değil yüksek oranda bir de nitelik katar.

Sosyal çalışma uygulamaları içinde daha etkin olmak durumundadır. Önokul adı da verilen anaokulları, kreşler, ilköğretim okulları ve liselerde ekonomik sorunlar, anababa çatışmaları, ana ya da babadan gelen şiddet, kardeşleriyle geçinememe gibi aile sorunları, evlerindeki fiziksel yetersizlikler, arkadaş bulamama, anlaşılammama, grup önünde rahat konuşamama, bakkalda, pazarda rahat alışveriş yapamama, karanlık korkusu, yalnızlık duygusu gibi sıkıntılar yaşayan ve bu nedenlerle okuldaki verimleri düşük olan sayılarını bilemediğimiz oranda çocuk ve genç vardır. Bunlar olumlu ortamlarda kendilerini daha rahat ve verimli geliştirebilecekken bu sıkıntılar yüzünden eğitim hizmetlerinden yeterince yararlanamamaktadırlar.

Sadece öğretim kurumlarında değil, çocuk yuvalarında, yetiştirme yurtlarında, gündüzlü gençlik merkezlerine, derneklere, vakıflara gidip gelen, evlerinde ya da sokaklarda yaşayan ne kadar çok çocuk ve genç topluma uyumda sıkıntılar yaşamaktadırlar. Bir mesleki müdahaleyle bunlar topluma etkin güçler olarak kazandırılabilirler. Sonunda bundan toplum kazanacaktır.

Sosyal eğitim sosyal çalışmanın daha kapsamlı işlev kazanması, masadan ve yönetim işlevleri yanısıra sorunların üzerine yürümesi, gençlerin, çocukların içine girmesi, mesleğini alanda daha bir doyum ve yetkinlikle yapabilmesi demektir.

KONU İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Bu ünitedeki konuyu kolayca anlayabilmek için önce eğitim ve sosyal eğitim kavramlarını algılamamız gerekecektir. Bu işimizi büyük oranda kolaylaştıracaktır.

Eğitim

Eğitim ile öğretim sık sık karıştırılır. İkisi aynı şey değildir. Bu nedenle bu bölümde eğitimin tanımı ve açıklaması yapılacaktır. Bu da öğretimden farkını ortaya koyacaktır. Eğitimin en sık yapılan, en benimsenir, en yaygın tanımı şudur: En kısa: Eğitim davranış değişikliği yaratmadır. Biraz genişleterek söylersek: Eğitim insanda (ve hayvanda da) davranış değişikliği yaratma eylemi, işlemi ve sanatıdır. Biraz daha kapsamlı: Eğitim, eğitim yaşantıları yoluyla istendik davranışların yerleşmesini, istenmeyen, olumsuz davranışların giderilmesini hedefleyen sistemli, düzenli, bir programa bağlı olarak yapılan çalışma ve süreçtir.

Böylelikle, eğitim ile, toplumun, devletin, okulun, ailenin vb. istediği ölçülerde, onların istediği tepkileri veren, onların istemediği tepkileri vermeyen insanlar yaratılır. Bir başka deyişle topluma uyumlu bireyler hazırlanır. İyi eğitilmiş bireyle toplumda sorun yaratmazlar, toplumsal normlarla çelişmezler ve bunun için de huzursuzluk duymazlar. Her toplumun eğitimi bu yöndedir ve bunu sağlar. Topluma uyumlu olmanın bir başka anlatımı, toplumda uyumlu yaşadıkları sürece huzur duyan insanlar ve bunun yanısıra, son çözümlemede toplumun da huzurlu olduğu bir ortam yaratılmış olur. Eğitimin tanımında geçen istendik sözcüğü bunu anlatır. İyi eğitilmiş bir bireyden devletin, toplumsal kuralların, büyüklerin ya da ailenin istediği davranışların sergilenmesi beklenir. Eğitimin özü budur.

Bunlardan farklı bir yaklaşım bir başka tanımda görülmektedir. Farklı eğitim tanımı, “Uygun öğrenme ortamları yaratarak varlığın gelişimine rehberlik edebilmektir.” (Kırcaoğlu, 2012). “Varlığın gelişimine rehberlik etmek” öğretmeni bir rehber, bir kılavuz olarak görmekte ve varlığı ya da bireyi istendik değil, “kendi istediği doğrultuda” gelişiminde destek olmaktır. Bu tanımda toplum tarafından “istendik” değil, “bireyin istediği” davranışın kazanılması esas fark olarak ortaya çıkmaktadır.

Eğitimin özellikleri de onu daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir. Eğitimin birinci özelliği onun bir olgu olmasıdır. Eğitim bir hayal değil bir olgudur. Yani maddi ortamda, maddi araç ve gereçlerle sürdürülen bir eylem ve işlemdir. İkinci özelliği onun bir durum olmasıdır. Eğitim somut, gözle görülebilir bir durumdur. Eğitimin üçüncü özelliği eğitimin bir süreç olmasıdır. Eğitim, anlık bir olgu değildir, bir süreç içinde, hatta uzun bir süreç içinde gerçekleşir. Dolayısıyla eğitim bir süreçtir. Bir özelliği de onun sanat boyutudur. Eğitim bir sanattır. Özel kuralları, vardır, gereklilikleri vardır, ancak insanın deneyim ve özel yetilerine bağlı bir sanattır.

Eğitim, bireyde davranış değişimi ile kendini gösteren bir olgudur. Eğitim iki türlü verilir. Bir: Öykünme, yani taklit yoluyla, iki; anlatma ve öğretme yoluyla. Bir de bu her iki türde “verme ve alma”nın iki boyutu vardır. Bilinçli ve bilinçdışı... Algılatarak ya da farkına varmadan... Bu boyutlar önemlidir.

Bir çocuğun örneğin annesini mutfakta, babasını bahçede vb. öykünmesi eğitim sürecidir. O çocuğun davranışları da ana ya da babasına benzeyecektir.

Eğitimin kültürel, politik ve ekonomik, toplumsal ve bireysel boyutları vardır. Bu boyutlar, tek tek ele alarak düşünmeye çalışırsak görürüz ki verilen ya da alınan eğitimi olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Yetersiz ekonomik ortamlarda verilen eğitim yetersiz olacak, farklı kültürlerin eğitimleri kendi kültürlerine uygun olacak, çeşitli politik eğilimlerin eğitime yaklaşımı da farklı olacaktır. Toplumsal koşulların eğitimi olumlu ya da olumsuz biçimlendirdiği, aynı eğitimin bireyden bireye farklı sonuçlar yarattığı açıktır.

Öteyandan eğitim yaşamboyu sürer. Doğumdan ölüme değin... Yaşlı birinin ayağını kaldırımdan düşüncesizce attığı birkaç deneyinde araba altında kalma tehlikesini yaşayıp adımını kaldırımdan atarken her seferinde, soluna ve sağına düzenli ve dikkatlice bakınarak geçmeye çalışması bir eğitim aldığına işaretidir.

Öyle ya da böyle bireyi küçük yaştan alarak davranışlarının toplumsal normlara uygun duruma getirilmesi demek olan eğitim bu davranış değişikliği görülmediği sürece başarılı olmuş olmaz. Kendiliğindenleşen, otomatikleşen bir davranış değişikliği eğitimin başarılı olduğunu, ya da o bireyin başarılı bir eğitim sürecinden geçtiğini gösterir. Davranış değişikliği yaratılamamış bir eğitim eğitim olmaz; ne olur bilir misiniz? Öğretim olur. Birşeyin nasıl olması gerektiği o kişiye öğretilmiştir. Şöyle bir

durumda nasıl davranılması gerektiğini sorduğunuz zaman doğru olarak anlatabilir, ancak kendisi o bilgiye uygun bir davranış gösteremiyorsa o konuyu öğrenmiş, ama eğitimi başarılı olmamış demektir.

Bu durumda eğitimle öğretim farkını da biraz göstermiş olduk. Öğretim disiplinli ve düzenli öğretme sürecidir. Bir konuyu ya da bir şeyin nasıl olması gerektiğini öğretebilirsiniz. Anlatabilir, tekrarlayabilir, ama uygulamaz ya da uygulayamaz. Öğrenmiş ama eğitilmemiş demektir. Şu örnekle aklımızda daha çok kalacağına inanıyorum. Öğretim öğretme süreci, öğrenim öğrenme sürecidir. Ancak eğitimde sonuç olarak eğme vardır, eğme bükme vardır. Yani öğrenilen bilgi salt bilgi olarak kalmamış, davranışlara yansımışsa öğretmenin yanısıra eğitim de sağlanmış olur.

Öğretme, hedefteki kişiye, bilmediği bir konuyu, bir bilgiyi kavrayıp akılda tutmasını sağlayacak bir biçimde aktarmadır. Bunun çok çeşitli yolları vardır. Çeşitli yollarla bilen bilmeyene aktarır, ancak alan kişi o bilgiyi aklında tutmamışsa, kullanamıyorsa öğrenme işlemi tamamlanmış olmaz. Her bilen her bilmeyene bir bilgiyi bir seferlik ya da belirli bir süre içinde sürekli olarak öğretebilir. Anne ve babamızdan, arkadaşlarımızdan, satıcıdan, bir hekimden, ayakkabıcıdan... hergün birşeyler öğreniriz. Ancak, öğretim denince bir farkı görmemiz gerekir. Öğretim öğretme ve öğrenme eylem ve işleminin okullarda, kurslarda, toplantılarda, yani örgütlü ortamlarda, bir saat, bir yıl, dört yıl gibi önceden belirlenmiş belirli bir süre içinde belli bir düzen, disiplin, plan ve program içinde yapılmasıdır. Bu yüzden öğretim en başta okullarda ve üniversitelerde olduğunu bilmeliyiz. Öğretim sürekliliği olan bir eylemdir. Sadece öğretme eylemini değil öğrenme eylemini de kapsar.

Bu nedenle eğitim ve öğretim kavramları birbirine iyice yaklaşmıştır. Örneğin, örgün eğitim dendiği zaman öğretimin anlaşılması gerektiğini söyleyen yazarlar vardır (Laska, 2012). Oysa kavramlar farklı içeriktedirler. Öğretim sürecinin içinde isteristemiz eğitim de vardır, eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası da öğrenme ile ilgilidir. Oğlan çocuğu babayı, kız çocuğu anayı taklit ederek kendi davranışlarını ona göre ayarlıyorsa eğitiliyor demektir. Bu arada "istedik davranış" öğreniyor demektir. Ancak bu öğretme bilinçli bir anlatımla değil, bilinçdışı, yani bakarak, sık sık tekrarlanan bir davranış yineleyerek ya da süreç içinde algılayarak sağlanmaktadır.

Buradaki ince farkları kavramak için öğretme ile öğretimin farkını, sonra öğretimle eğitimin farkını iyi anlamalıyız. Çünkü buradan sosyal eğitimin ne olduğuna geçeceğiz. Bu bir farklı aşamadır.

Önünüze bir kağıt ve kalem alarak eğitim, öğretim, öğrenim ve öğretme kavramları arasındaki farkları ve bu kavramların ne anlama geldiklerini istediğiniz cümlelerle istediğiniz gibi yazarak ifade etmeye çalışınız.

Sosyal Eğitim

Bu terim ve bu terime uygun meslek uygulaması ilk kez İskandinav ülkelerinde ve Almanya'da kendi dillerinde türetilmiştir. Sosyal eğitim kavramının Almanca'sı Sozialpädagogik'tir. Bu mesleğin elemanlarına da Almanca'da – erkekler için – Sozialpädagoge, - kadınlar için - Sozialpädagogin denmektedir. Amerika ve İngiltere İngilizcesine terim aynen çevrilmiştir. İngilizce karşılığı, Latince kökenli çevirisiyle social pedagogy'dir. Tam çeviri karşılığı olarak social education da denmektedir. Bu mesleği uygulayanlara da İngilizce konuşulan ülkelerde social education worker ya da social peagogue denmektedir. Mesleğin adını bu metinde sosyal eğitim ve meslek elemanını da sosyal eğitmen olarak türkçeleştirmeyi uygun gördük. Sosyal eğitmen yerine sosyal eğitici ya da sosyal eğitimci de kullanılabilir; ancak, örgün eğitimde eğitim verene yerleşmiş adıyla öğretmen dendiği gibi okul dışı sosyal ortamlarda eğitim veren kişiye de sosyal eğitmen demenin kavrayışı daha kolaylaştıracağını düşündük. Çünkü içinde bulunduğumuz dönemde bu terim hiçbir meslek ortamlarında – belki de henüz – kullanılmamaktadır. Eğitim, eğitmen, öğretim, öğretmen gibi çok işleyen, tertemiz Türkçe kavramların bulunduğu bir dilde mesleğin ve meslek elemanının sosyal pedagoji ya da sosyal pedagog olarak Latince kökenli bir sözcükle anılmasını uygun bulmadık. (Sözcük köken olarak "paidagogos" olup sözlüklerde Eski Yunan'da çocuklara eşlik eden ya da onları öğretmene götüren kölelere verilen ad olarak geçmektedir (www.nedir.net/ext.php?m=show&b=paidagogos) (www.hakkinda-bilgi.org/pedagoji-ne-demek-hakkinda-bilgi+pedagoji-ne-demek-nedir). Daha sonra öğretme işlevinden çok çocuk psikolojisi

bilgilerini işleyip kullanabilmeyi öne almış öğretmen benzeri bir meslek elemanı olarak yerleşmiştir. Pedagogie kavramı önceleri çocuklarla sınırlı bir kavram iken daha sonraları başına sosyal sözcüğü getirilerek yaşam içinde kullanım bakımından hem daha işlevsel hem daha kapsamlı duruma getirilmiştir. Örneğin, sadece çocukları değil gençleri ve yetişkinleri de kapsamıştır. Sadece pedagoji bugün genel kullanımda eğitim demektir ve hala daha çok çocuklarla ilgili bir terim olarak etkin ve işlevseldir.

Sosyal eğitim kavramını (social pedagogik (İng.); sozialpädagogik, f (Alm.)) Tarihte ilk kullanan Alman eğitimci, eğitim politikacısı ve dilbilimci Dr. Karl Wilhelm Eduard Mager, kısa adıyla Karl Mager'dir. (1810-1858). 1844 yılında

“Pädagogischen Revue“ adlı dergide yayınlanan makalesinde kullanmıştır (http://de.wikipedia.org/wiki/karl_mager). Sosyal eğitim, 1959 ile 1997 yılları arasında Stuttgart'ta Albrecht Müller-Schöll tarafından yayınlanan bir eğitim dergisinin adında da görülmektedir.

Eğitim insan davranışlarında değişiklik yapılmasını hedefleyen genel bir kavramdır. Her alanda ve konuda eğitim olabilir. Sosyal eğitim, eğitim kavramının altında onun bir koludur ve ona göre daha sınırlı anlam taşıyan bir kavramdır. Kendine özgü belirli sınırlar, kurallar ve koşullar altında yapılan eğitimidir. Genel anlamda eğitimin bir dalı olduğu söylenebilir. Ancak, eğitimin bir dalı olduğu kadar bu kavram işlevsel olarak bir mesleği anlatır. Bugün İskandinav ülkelerinden Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine yayılmış olarak kavram bir mesleği ifade eder. Sosyal çalışma mesleğinden özellik olarak farklar gösterse de tarihsel süreç içinde içeriği değişen ve genişleyen aynı mesleğin tarihsel süreçte daha sonraki adı olarak yerleşmiştir. Yani bugün artık sosyal çalışma ile aynı meslektir. Sosyal çalışmadan birşeyler almış ve kendisi sosyal çalışma mesleğine yeni boyutlar katmıştır. Ancak sosyal eğitim kavramı ne bir disiplin, ne eğitim bilim dalının bir alt dalı, ne de bir meslek adı olarak Türkiye'de henüz kullanılmamaktadır. Mesleğin adı tarihsel süreç içinde sosyal çalışmadan sosyal eğitime evrilirken mesleğin özelliklerinde, uygulama yaklaşımlarında da önemli farklar ortaya çıkmıştır. Sosyal eğitim, okul dışı ortamlarda, gündelik yaşam süreçleri içinde insanın toplumsallaşmasını hedefleyen, toplumsallaşma sürecinde aksama olması durumunda bu aksamayı gidermeyi amaçlayan ve toplumsallaşma sürecini belirli müdahale yöntemleriyle hızlandıran bir eğitim türüdür. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere üç özelliğiyle kendisini farklılaştırır ve varlıklar: a) Örgün eğitim değildir; resmi eğitim süreçleri dışındadır. b) Kendiliğinden eğitim değildir, özel müdahale planına uygun olarak yapılır. c) Herkese değil, sosyal eğitmenin gerekli gördüğü özel gereksinim gruplarına ve özel gereksinim gruplarına dahil olan bireylere verilir. Dolayısıyla özel durumlarda özel konumda olanlara verilen bir eğitim türüdür. Bunun kim ya da bunların kimler olacağına sosyal eğitmen mesleki bilgi ve becerilerini kullanarak karar verir.

Sosyal eğitimin temel hedefi kişiye toplum içinde ve toplumsal ilişkiler düzeyinde bağımsız kişilik kazandırmaktır. Her bireyin toplum içinde kendine yeterli, dengeli, diğer tüm insanlarla eşdeğerde olduğu anlayışıyla iletişim ve ilişki kurabilmesidir. Her bireyin bağımsız kişilik sahibi olarak toplumda yer alması konusuna giriş sosyal eğitim bilim ve meslek dalının hedefi ve ruhudur. Bu söylediklerimiz genelde eğitimin hedeflerindedir. Sosyal eğitimin eğitimden farkı, olağan ve doğal eğitim süreçleri ve süreleri içinde bağımsız kişilik kazanması mümkün olmayan kimselere bu açığın kapatılması için verilen mesleki destek ve müdahale olmasıdır.

Bu hedefe uygun olarak sosyal eğitim meslek uygulaması insanı ve toplumu birbirine yakınlaştıracak düşünceler geliştirir. Hem bireyle hem toplumla çalışır. Bireyin, ailenin, grubun, topluluğun ve toplumun kendi içinde bütünselliğini yaratan doğal iletişim koşullarının – olumlu yönde – değiştirilmesini öngörür. Birey, çevresi ve – yerel - toplumu arasındaki zamanında gerçekleşmemiş ya da tamamlanamamış uyumu sağlamayı mesleğin varlık nedeni sayar.

Gertrud Bäumer'e göre sosyal eğitim, içinde aile ve okul olmayan bir resmi eğitim yardımıdır (Bäumer 2012). Bu demektir ki, Almanya'da Weimar zamanında (1919 – 1933) devletin okul eğitimi dışında yeni bir resmi kabul ve biçimlendirme kaygısını taşımaya başlaması ve okula giden ve gitmeyen

gençlerde aile ve okul dışında yeni bir davranış değişikliği yaratma gereksiniminin ortaya çıkmasıdır. Devlet de bu gereksinimi sosyal eğitimler eliyle giderme politikasını benimsemiştir.

Sosyal Öğrenme ve Sosyal Eğitim

Ne olduğunu bir önceki paragrafta gördüğümüz “öğretim” daha çok düzenli ve disiplinli, planlı ve programlı bir eylem iken, “eğitim” daha çok öğrenme disiplini yaratılmamış ortamlar içinde de, kreş gibi kendine özgü kuralları bulunan kurumsal ortamlarda da belirli bir düzen ve kurallar içinde verilir. Aile, arkadaş ortamları ve diğer sosyal ortamlar kendiliğinden eğitim alınan ortamlardır. Öğretimle eğitim arasındaki temel farklar öğretmenler ve eğitimler arasında da görülür. Öğretmenler çocuğun sosyal bir ortam içinde planlı ya da plansız öğrenme süreci için “sosyal öğrenme” kavramını kullanırlarken, eğitimler ya da başka deyişle eğitimciler ile Avrupa’da yetişen ve görev yapan sosyal çalışmacılar ve sosyal eğitimler aynı süreç için sosyal eğitim kavramını yeğlerler. Sosyal öğrenme ile sosyal eğitim arasında içinde barındırdıkları kavramlardan gelen ufak farklar vardır ve ama hemen hemen aynı anlamda kullanıldıkları da olur. Bizce de biraz sonra anlatacağımız sosyal çalışma uygulama süreçlerinde yapılan işin öğretim değil eğitim olması daha akla uygun görülmektedir. Sosyal öğrenmeyi öğretmenlere bırakmak daha uygun olacaktır.

Görüldüğü gibi daha çok örgün öğretim disiplini içinde yetişmiş kişiler, öğretmenler, sosyal öğrenme kavramını kullanırken, sosyal çalışmacılar, eğitimciler, sosyal eğitimciler sosyal eğitim kavramını kullanırlar. Kısa deyişle sosyal öğrenme öğreticilerin yeğlediği bir kavramken sosyal eğitim eğitimcilerin benimsediği bir kavramdır. Çünkü onların yaptığı bir çocuğu, genci oturtup birşeyleri öğretme değildir. Sosyal eğitimde bireyin yaşamın içinde, yaşantılar yoluyla bir davranışı kapması beklenir. Bunun için sosyal eğitimle sorunlu birey belirli sürelerde de olsa birlikte yaşarlar, birlikte yaşamı paylaşırlar. Biri daha üst (öğretici, öğretmen), diğeri daha aşağıda (öğrenci) değildir, günün belirli sürelerinde yaşamı ortak yaşayan iki arkadaşlardır.

SOSYAL EĞİTİM NEDİR?

Sosyal eğitim bilim dalı ve mesleği sosyal eğitimler (sozial padagoge) eliyle anlayış, davranış ve uyum güçlükleri gösteren kişilerin (a) sosyal çevrelerine ve (b) toplumsal çevrelerine uyum süreçlerini düzenler. Onları sosyal ve toplumsal çevrelerine uyumlu kılmak için belirli bilimsel kural, ilke ve yöntemlerle gerçekleştirilen uygulamalar dizisidir.

Bu arada tekrar söylemeliyiz ki bugün Türkiye’de varolan sosyal çalışma mesleğinin değişik bir versiyonudur. İçerik olarak, uygun öğretimden geçildiği taktirde bugün artık Avrupa’da sosyal çalışma ile aynı meslektir. Bu metnin, Türkiye için de böyle olduğu düşünülerek okunmasını salık veririz.

ABD’den alınan terimiyle sosyal çalışmacıların (social worker) ya da Avrupa’da kullanılan terimiyle sosyal eğitimcilerin (sozial padagoge) sorunlu kişilerin daha çok sosyal ve toplumsal çevresine uyum süreçlerini düzenlediğini, yani uyumlarını sağlamaya ve geliştirmeye çalışan bir mesleki çalışmalar bütünüdür.

Sosyal eğitim (Erziehung), oluşturma (Bildung) ve sosyal devlet müdahalesinden oluşan bir bilim dalı olarak adlandırılıyor. Sosyal eğitimde genç bir insanın sorumluluk duygusunun geliştirilmesi ve bununla onun toplumdaki genel yaşam konumu ile birebir ilişkisinin güçlendirilmesi hedeflenir. Çünkü, genç bir insanın toplumsal ve kamusal yaşama katılma yeterliliği her insanda aynı derecede gelişmemiştir. Sosyal eğitim bu nedenle insanın yaşadığı toplumsal mağduriyetlerin giderilmesi için uğraşır. Sosyal eğitimin tam hedefi de işte budur. İnsanın toplumsal yaşamda karşılaştığı yetersizlikleri, mağduriyetleri ve eksiklikleri gidermek...

Sosyal eğitsel çalışmanın konusu (sozialpädagogischer Arbeit) toplumsal ve mesleki anlamda önemli görülen insani sorun durumlarıdır. Bu kapsama çoğunlukla çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin gündelik yaşam pratiklerinde karşılarına çıkan ve aşmaları gereken günlük olağan sorunlarla başa çıkabilmek ve başa çıkabilmenin yollarını bulmak girer.

Sosyal eğitim bireyi sosyal çevresi ile sürekli değişken ilişkileri içinde görür. Sosyal eğitimciler, kişiyi sosyal çerçevesi içinde bir bütünlük olarak ifade edebilmek için [Türkçe’de kullanılan terimle sosyal çalışmacılar.] onların gündelik yaşam durum ve sorunlarını konuşur ve değerlendirirler (<http://de.wikipedia.org/wiki/sozialpädagogik>).

Daha önce diğer derslerde de öğrendiğiniz sosyal çalışma kavramıyla burada okuduğunuz sosyal eğitim kavramı arasında içerik olarak nasıl farklılıklar buldunuz; tartışınız.

Sosyal Eğitim ve Çevre Anlayışı

Türk Dil Kurumuna göre toplumsal sözcüğü İngilizce’den gelen sosyal sözcüğünün Türkçe karşılığıdır. Aynı anlamdadırlar. Ancak sosyal çalışma ya da sosyal eğitim mesleğinde sosyal ile toplumsalın farklı içeriğe sahip olduğu gerçeğinden hareketle bu yazıda biz de – dilbilimdeki gerçeği kabul etmemize karşın, bir zorunluluk olarak - sosyali ve toplumsalı ayrı anlamlarda kullanacağız.

Sosyal çevre dediğimiz zaman, bununla, bireyin aile, akraba, komşu ve arkadaş çevresini, işyerindeki insan çevresini, içinde bulunduğu sivil toplum örgütleri içindeki üye, arkadaş ve tanıdık çevresini, hergün ya da zaman zaman iletişimde olduğu işyerindeki, pazar yerindeki çevresini kastediyoruz. Yani, sosyal çevre insanın yakın ve güncel çevresidir.

Toplumsal çevre dediğimiz zaman, bununla, öncelikle tüm toplumu ve bireyin yakın sosyal çevresi dışında kalan geniş ve farklı çevreleri kapsayacak genişlikte olan çevreyi, birebir yakın ve sürekli iletişim içinde olmadığı, seyrek zamanlarda içine girdiği ya da yaklaştığı çevreyi kastediyoruz. Toplumu geniş kapsamıyla algılama, kavrama, toplumda genel olarak kendisine bir yer edinebilme gücü kazanmasını gerektiren kapsamdaki çevreyi kastediyoruz. Topluluk önünde konuşması gerektiğinde, bir işi için örneğin Sosyal Güvenlik Kurumuna gittiğinde kuracağı iletişimi sağlayacak güce sahip olması toplumsal çevresi ile kurabileceği doğru ve yeterli kavrama, yaklaşım ve etkileşim gücü ile sağlanabilecektir. Toplumsal çevre bu gücü göstermesi gereken çevredir. Örneğin, askerde bulunan bir gencin gece gündüz birarada olduğu birkaç hemşerisi, birkaç koğuş arkadaşı, her akşam bir köşeye çekilip sohbet ettiği birkaç kişi onun sosyal çevresini oluştururken, tüm bölükteki, takımdaki, alaydaki erinden subayına kadar zaman zaman muhatap olduğu ya da olmadığı herkes onun toplumsal çevresidir. Hatta askerdeyken izine çıktığı zaman girdiği dükkanlar, dinlemek üzere katıldığı konferanslar, gittiği sinemalar vb. onun toplumsal çevresini oluşturur. Bunun içinde, daha dar olan sosyal çevresi bulunmamaktadır.

Bireyin sosyal çevresi ile kurduğu ilişki ve etkileşim ile toplumsal çevresi ile kurduğu ilişki ve etkileşim farklıdır. İnsanların sosyal çevreleri içindeki etkileşim ve rahatlıkları farklıdır. Toplumsal boyutta bir çevre içinde ise insan kendisini daha denetimli, yani kontrollü hissedecektir. Her insanın sosyal çevrede bulunan insanlarla içtenlik ve yakınlığı daha fazla iken toplumsal çevre ile kendimizi daha bir uzak ve mesafeli görürüz; öyle de olmalıdır.

Bir toplumbilimci için toplumsal kavramı ne denli içerikli ve önemli ise sosyolog ile sosyal çalışmacının farkını işlevsel olarak ortaya çıkaran sosyal kavramının önemi de sosyal çalışmacı için o denli büyüktür. Sosyal kaavramının içeriği sosyal çalışmacının meslek çerçevesini belirler ve mesleği özgünleştirir.

Sosyal ya da toplumsal çevresi ile istendik ilişkiyi kuramayan, toplumsal çevresine sosyal çevresine davrandığı gibi çok yakın davranan bir insan ile sosyal çevresine kendini yakın göremeyen, uzak gören bir insan arasında bir ortak taraf vardır. Bunların her ikisi de sosyal ve toplumsal çevreleriyle istendik, geçerli, olması gereken ilişkiyi kuramamaktadırlar. Çevrelerine uyumda sıkıntıları vardır. Bu da onların sosyal ve toplumsal başarılarını, dolayısıyla yaşamdaki başarılarını olumsuz etkileyecektir. Toplumla ilişki kurmakta zorlanan ve uyum sağlayamayan böylesi insanlar psikolojide içe kapalı (improvert) ya da dışa dönük (extrovert) kişilik tiplerinden de daha fazlasıdır. Uyum sıkıntıları yaşarlar. Ya da özellikle gençlerde görülen sosyal fobi (sosyal korku) dediğimiz durumda olanlar sosyal eğitim çalışmalarına konu olacak kişiliklerdir.

Sosyal Eğitimde Çevre

Bir başka önemli nokta da şudur: Sosyal eğitim de aynı sosyal çalışma gibi mutluluğu, uyumu ve refahı için çalıştığı insanı herşeyden, heryerden, herkesten bağımsız, hepsinden kopuk “kişi” olarak görmez ve ele almaz. O, çalıştığı insanı toplumsal çevresi, aile çevresi, akraba çevresi, arkadaş çevresi, işyeri çevresi, boş zamanını değerlendirdiği çevre vb. gibi çevresi içinde görür ve ele alır. Çünkü sosyal eğitime göre insan, aynı sosyal çalışmada olduğu gibi çevresi ile bir bütün olarak ele alınır. yani, “kişi” değildir; “birey”dir. Çünkü kişi çevresinden soyutlandırılmış insandır. Oysa birey çevresi içinde insandır. Çevresi içinde, yoğun, sürekli, kesintisiz etkileşim içinde olan insandır. Sorunlarının da kaynağı özünde bu çevredir. Çevresi düzenli olan insanın sorunları azalacaktır. Bu nedenle sosyal çalışmayı ve sosyal eğitimci bireyle çalışırken onun dar ve geniş çevresini ihmal etmez. Onunla da çalışır. Çevresine göre bireyin değişimini öngörür. Bireyin daha iyi bir yaşam niteliğine ulaşabilmesini sağlamak için o bireyin, grubun, ailenin yaşadığı çevrenin değişimini öngörür. Bu bağlam, bu bütünlük, bu bütünsellik, sosyal çalışma ve sosyal eğitimin kuramına yansıyan bütüncülük ilkesidir. Bütünü görmeden birey anlaşılamaz, bireye çevresi ile bakmadan sorunları anlaşılamaz. Bu birey çevre etkileşimi hem toplumu dinamize eder, hem toplumun değişkenliğini sağlar, hem bireyi değişime yönlendirir, hem toplumu anlı kılar. Sosyal eğitim böylesi bir birey çevre bütünlüğü içinde bireyi gören, bu bütünlük içinde sorunlarını çözen bir meslektir. Bir bilimsel temele, kurallara ve ilkelere dayalı olarak bu bütünlüğü görür, değerlendirir ve bu bütünlük içinde bireyin refahını, uyumunu ve mutluluğunu mesleki hedef alır.

Durumu daha somuta indirirsek sosyal eğitimi şu örneklerle açıklayabiliriz.

Sosyal eğitim sosyal iletişimde, sosyal etkileşimde, sosyal ilişkilerinde sorun yaşayan çocuk, genç ya da yetişkinin bu sorunlarını aşabilmesi için kendisine verilen sınırlı bir eğitim türüdür. Bu eğitim sosyal eğitimci tarafından verilir, verilmelidir. Çünkü, bu sorunu yaşayan bir insana bu özel eğitim belirli bir felsefe, belirli bir bakış ve belirli kurallar içinde verilir; verilmelidir. Bunun kuralları bir disiplini oluşturur. Yapılacak bir yanlışlık, zaten sosyal iletişim kuramayan bir kişiyi daha da zora sokabilir. Suçlayıcı ya da sabırsız bir yaklaşım, yanlış örnekler göstererek gösterilen bir yaklaşım konuyu daha da güçleştirebilir.

Örneğin, kimi serüven filmlerinde, Tarzan filmlerinde görülen bir sahne vardır. Çok küçük yaştanberi ormanda yaşamak zorunda kalan bir insan büyüdüğü zaman bir kente götürülürse yaşayacağı şaşkınlık, korku, kızgınlık, içe kapanma ya da saldırganlık normaldir. Bu kişiyi topluma uydurma, toplumu ona tanıtmaya konusu sosyal eğitimcinin işi olacaktır. Bunun gibi küçük bir çocuğu elinden tutup sokağa çıkararak babasının yanında çocuk gide gele, göre ede toplumsallaşmaktadır. Buraya kadar normaldir. Ancak yaşı ilerlediği halde elinden tutup sokağa çıkaracak babası olmayan, aile ortamında sosyalleşmesini tamamlayamayan bir çocuk, diyelim ki anasız babasız yetiştirme yurdunda yaşamış bir çocuk bu yurt süresi içinde de yurt yaşamının sona erdiği 18 yaşından sonra da topluma çıkmakta, uymakta güçlük yaşayabilir. Bu çocukla mesleki yöntemleriyle çalışacak olan sosyal eğitimci bu çocuğun ya da gencin topluma uyum sürecini kolaylaştıracak ve onun toplumla, sosyal çevresiyle ilişkilerini ve iletişimini kolaylaşmasını sağlayacaktır.

Sosyal çalışma/sosyal eğitim mesleğinin çerçevesini ve kişiliğini belirleyen sosyal ile toplumsal kavramları arasındaki farkı daha ayrıntılı anlayabilmek için, okuyunuz: İlhan TOMANBAY, Sosyal Olmak, Ankara: SABEV Yayınları. 2007. Özellikle s. 28-37.

Bir başka örnek: Eğitilebilir zihinsel engelli bir çocuk ya da gencin bir sosyal eğitimcinin sürekli, düzenli ve bir disipline (bilimsel kurallara) dayalı olarak kendisiyle yapacağı çalışma ile sosyalleşme süreci hızlandırılabilir ve genç çevresiyle istedik, olağan iletişimini kurma konusunda beceri ve alışkanlık kazanabilir. Bunlar nasıl yapılmalıdır?

SOSYAL EĞİTİMDE YAKLAŞIM

Sosyal eğitimin bir başka temel görüşü de insanın toplumsal yaşama uyumunun o insanın gelişimini sağlıklı kılacağıdır. Örneğin, toplumsal dengeleri yerli yerinde olan çocuğun duygusal ve sosyal gelişimi de dengeli ve istendik olacaktır. Özellikle çocuklarda ve gençlerde duygusal ve sosyal gelişimin sağlıklı olması onun da kendisine özgü beceriler geliştirmesiyle olanaklıdır. Bunlar kişisel beceriler olabilir, sosyal beceriler olabilir. Sosyal eğitimcinin desteğiyle başvuranda, yani çocukta ya da gençte geliştirilecek kişisel ve sosyal beceriler onun çevresine onun sosyal çevresini ve toplumu daha kolayca tanınmasına, algılanmasına ve daha hızlı iletişim ve bağ kurmasına neden olacaktır.

Nasıl ki kağıttan bir elışı yaparken ya da ilk gençlik çağında mutfığa girip yemek yaparken beceri eksikliği hissederiz ve elişini ya da yemeği daha sık yaptıkça becerimiz gelişir ve o işi daha rahat ve daha nitelikli yapmaya başlarız; işte bu durum o konuda becerimizin geliştiğini gösterir. Sosyal ilişkilerde de iletişim kurma becerisi, insanları anlama ve algılayabilme becerisi o çocuğun ya da gencin sosyal çevreye çıkarılması, sosyal çevrede etkin olmasının sağlanmasıyla geliştirilebilir. Örneğin başvuru sahibiyse sosyal eğitimci ya da sosyal yardımcı sinemaya gidebilirler. Burada örneğin gişeye giderek sinema biletini sosyal eğitimci değil başvuru sahibinin alması düzenlenebilir. Birlikte pastaneye oturmak, birşeyler içmek, bu süreçte başvuru sahibinin iletişimlerde etkin olmasını sağlamak mesleğin tekniklerindedir. Yaş grubuna uygun ise birlikte bahçe ya da salon oyunları oynamak, grup içinde başvuru sahibinin düzenleyici, katalizör olmasını ya da grup içinde etkin rol almasını sağlamak, onun grup ya da toplum içinde davranış değişikliğini sağlayan bir etkileşimdir. Bu davranış değişikliğinin sağlanması o kişinin hem duygusal ve hem sosyal gelişimine katkı yapar, hem özgüvenini geliştirerek daha katılımcı olmasını sağlar ve hem de toplumla uyumunu kolaylaştırır. Böylelikle başvuran kişi, yani yardım alan kişi sosyal ve toplumsal çevresinde daha rahat olur, daha etkin olur, daha girişimci olur, daha dengeli olur, daha denetimli olur ve daha geniş bir sosyal çevreye sahip olma konusunda daha becerikli olur. Zaten istenen hedef de budur. Sosyal eğitim bunu sağladığı zaman işlevini başarıyla yerine getirmiş demektir. Kuşkusuz bunun için belirli mesleki yöntemler ve teknikler kullanılır.

Sosyal beceri ve sosyal davranış arasında önemli bir bağ bulunmaktadır. Sosyal becerileri gelişmiş kişiler sosyal davranışları da dengeli olan kişilerdir. Çünkü sosyal becerisi gelişmiş olan kişilikler sosyal iletişimlerini zorlanmadan kurabilecekler, sosyal ilişkilerini dengeli olarak götürebileceklerdir. Çevrelerinde sevilen uyumlu kişiler olarak görüleceklerdir. Toplumda ve daha dar anlamda sosyal çevrelerinde uyumsuzluk sorunları görülmeyen kişilikler olarak görüleceklerdir.

Sosyal becerileri gelişmiş olan insanlar kendilerini sosyal çevrelerinde ve toplum içinde daha rahat yönetebilirler, kendilerini yönetme becerileri gelişmiş insanlardır. Kişisel sorunlarının üstesinden daha kolay gelebilirler. Öğrenci iseler okullarında daha başarılı olabilirler. Psikolojik bozukluklar, davranış bozukluğu, iletişim güçlükleri, suça eğilim gibi olumsuz özelliklerin giderilmesi için çocuklarda ve gençlerde sosyal becerilerin sosyal yeterliliklerin geliştirilmesi sosyal eğitimin hedeflerindedir.

Sosyal beceri öğretilir. Sosyal beceri eğitimini örgün ortamlarda öğretmen, yaygın ortamlarda eğitimci ve sosyal sağaltım durumlarında sosyal eğitimci (sosyal çalışmacı) verir. Sosyal becerilerin geliştirilmesi olağan durumlarda aile içinde, arkadaşlık çevresinde ve öğrenme (kreş ve okul) sürecinde sağlanır. Sosyal becerileri zamanında ve bu ortamlarda kazanamamış bir çocuk ya da genç ya da yetişkin için sosyal uyumda sorun yaşanacaktır. Bu sorun o kişinin yaşam niteliğini olumsuz etkileyecektir. O kişi bu sorunu yaşayan kişi olarak sosyal eğitimciden yardım isteyecek, ona gidecek ya da onun müdahalesiyle yüzleşecektir.

Konunun uzmanlarının verdiği bilgilere göre, sosyal ilişki kurma becerisi zayıf olan çocuk ya da gençte bu becerinin geliştirilmesi için gözle iletişim kurma, dinlerken konuşan kişinin yüzüne bakma, konuşmayı başlatma, konuşmayı sürdürme, yardım isteme, gruba katılma, soru sorma, yönerge (talimat) verme, yönergelere uyma, teşekkür etme, başkalarını tanıtmaya, özür dileme, ikna etme becerilerinin geliştirilmesine; bir işi grupla yürütme becerisinin geliştirilmesi için grupta işbölümüne uyma, gruptaki sorumluluklarını yerine getirme, başkalarının haklarına saygılı olma, sıra bekleme, başkalarının fikirlerini anlamaya çalışma, düşünce üretme becerilerinin geliştirilmesine ortam hazırlanmalı ve destek vermelidir.

Çocukta duygulara yönelik becerilerin geliştirilmesi için kendi duygularını anlama, duygularını rahatça ifade etme, korku ile başa çıkma, kendini ödüllendirme, başkalarının duygularını anlama, sevgi gibi olumlu duyguları ifade etme, kızgınlık gibi olumsuz duyguları ifade etmesinin sağlanması gerekmektedir.

Gene çocukta ve gençte saldırgan davranışlarla başa çıkma becerilerinin geliştirilmesi için karşısındakinden izin isteme, paylaşma, başkalarına yardım etme, uzlaşma, kızgınlığını kontrol etme, hakkını koruma/savunma, alay edilme ile başa çıkma davranışları pekiştirilmelidir. Bunun gibi, plan yapma ve sorun çözme becerilerinde gelişme sağlanabilmesi için de, ne yapacağına karar verme, amaç oluşturma, sorunun nedenlerini araştırma, bilgi toplama, karar verme, bir işte yoğunlaşma yetisinin geliştirilmesine özen gösterilmelidir (www.yazilisorulari.org/egitim-ogretim-ogretmen-rehberlik-faaliyetleri/14500-sosyal-beceri-nedir-sosyal-beceri-egitimi.html).

Buraya kadar okuduklarınızdan sosyal eğitim uygulaması için hangi nüfus grupları ve hangi özel gereksinim grupları önceliklidir? Sosyal eğitim uygulaması daha çok kimlerle yapılmalıdır?

Sosyal eğitimciler sosyal beceri kazandırmak için çeşitli yöntemler kullanırlar. Bu yöntemler sosyal eğitimin verildiği ortama, yaşa ve zamana göre farklılık gösterirler. Başvuran kişinin kültürüne, bilgi düzeyine, ilişki kurma düzeyine göre farklılıklar gösterirler. Yaşamın her alanında, yolda, taşıtta, evde, arkadaş ortamında, pazar yerinde, stadyumda, sinemada, otobüs kuyruğunda, bakkalda vb. nasıl davranılması gerektiği başvurana hem bilgi olarak anlatılmalı hem de doğal ortamlarda uygulamada birlikte yaşayarak gösterilmelidir. Dolayısıyla eylem (fiil) ve etkinlik (faaliyet) sosyal eğitimde çok büyük önem taşır. Yaşamın içinde, bizzat yaşayarak ve yaşatarak öğrenme işin temelini oluşturur. Bu süreç içinde de davranışlarını değiştirmek istediğimiz kişiyi ödüllendirmek, onda davranış pekişmesini sağlamak için kullanılacak teknikler sosyal eğitimcinin sık kullanmak zorunda olduğu teknikleridir.

Her ne kadar sosyal öğrenmeyi sağlayan sosyal eğitim kendiliğinden ve öykünme (taklit) yolu ile de alınabilmekteyse de sosyal eğitimcinin zaman zaman, sürekli bir nasihate dönüştürmeden kısa bilgiler vererek konuya dikkat çekmesi de davranış değişikliğinin kalıcı olmasını kolaylaştıracaktır. Ve kısa süre içinde sosyal eğitimci bu anlatılan ve yaşantı yoluyla alınan (bizzat yaşanan) davranışların tekrarını sağlayacak ortamlara ilgili kişi ya da kişilerle yeniden ve yeniden girilmesini kolaylaştırmalıdır.

Bir dikkat edilmesi gereken nokta da çocuğa, gence doğru sosyal davranışı kazandırmak için çaba harcayan sosyal eğitimcinin kendisinin bu kurallarda ve davranış kalıplarına uygun hareket etmesi çok önemlidir. Sosyal eğitimci birlikte zaman geçirdiği başvuranının doğru modelleri alabilmesi için onunla birlikte uygun ortamlara girmelidir. Bu ortamlarda yanlış örnekler ve modeller olabilir. Yanlışları da göstererek doğrunun öğretilmesi olanaklıdır. Ancak sosyal eğitimci kendisi doğru modellik yapamazsa o durum çalışmayı boşa çıkaracak bir durumdur. Örneğin kırmızı ışıkta bekleyip yeşil ışıkta karşıya geçilmesi gerektiğini söyleyen ve yaşantı içinde gösteren bir sosyal eğitimcinin bir an gelir de bu kurala kendisi uymazsa bu eğitimi vermeye çalıştığı kişide (çocuk ya da genç) bu doğru sosyal davranışın kalıcılığı çok zorlaşır. Aynı anne ve baba için de bu böyledir. Doğru bilgileri veren bir ana ya da baba çocuklarının iyi eğitilmeleri için kendileri çocuklarına doğru örnek olmak durumundadırlar. Sosyal eğitimci ya da sosyal çalışmacı için de bu böyledir. Doğru sosyal davranışı öğrenmesini istediğimiz – ailede - çocuğumuz ya da – mesleki ilişkide - danışan sosyal eğitimci kendisine model alacaktır, almasını sağlamalıyız. Model modelliğini yapamazsa verilen sosyal eğitim başarıya ulaşamayacaktır.

SOSYAL EĞİTİMİN ORTAYA ÇIKIŞI VE KISA TARİHÇESİ

1800'lü yıllar Avrupa'da 1700'lerde başlayan sanayileşmenin yaygınlaştığı ve sıkıntılı sonuçlarının ortaya çıkmaya başladığı, hatta çıktığı bir dönemdir. Bu yıllar sanayileşmenin hızla ve sancılı gelişme dönemleri idi. Kentleşme artmış, fabrikaların çevresine nüfus, işçi, işsiz yığılması olmuş, bu da yeni toplumsal sorunları beraberinde getirmişti. Tarlalardan kopup gelen ve o güne değin makine nedir bilmeyen köylülerin sanayi ortamlarına uydurulmaları, makinalarla anlaşma sağlayabilmeleri, insan makine uyumunun sağlanması gerekiyordu. Sosyal sorunlar öylesine yaygınlaşmıştı ki, bunu yazar, sosyal angajman, yani sosyal sorumluluk alma konusunda büyük bir gereksinim yayılmıştı diye belirtmektedir (Schuster, 2012). Yazara göre sosyal sorunlar çözümler talep ediyordu. Bu çözümler sadece işçilerin haklarıyla ilgili değildi; onlara ait çocuklar ve gençler için de sosyal çözümler gerekmektedir. İşte bu yaygın sosyal sorunlara karşı çözüm üretmek için sosyal eğitim çalışmaları ortaya çıktı.

ABD'de ve Avrupa'da sosyal çalışma yoksullaşan insana, yiyecek bulamayan insana, anne sütüne ulaşamayan bebeğe, karnı aç çocuğa, sağlığını kaybetmiş ve bu nedenle kendine yetemeyen insana, ayakta duramayan yardım etmek üzere işlevselleştiler. Herhangi bir nedenle üretimden düşen, üretimin dışına düşen insanı tekrar üretime yöneltmek temel amaçtı. Sanayileşme ilerledikçe kente gelen gençler ve sayıları artan çocuklar ayrı bir sorun oluşturmaya başladılar ve toplumun düzenini bozacak suç oluşturan davranışlar göstermeye başladılar ve kentleşmenin gelişmesiyle birlikte bu giderek yaygınlaştı. İsteristemez ortaçağın bir döneminde bu tür çocuklar ve gençler için bunları eğitmek ve topluma, çalışma yaşamına kazandırmak için çalışma evleri, disiplin evleri, yetimevleri gibi sosyal kuruluşlar kurularak buralarda çocukların ve gençlerin disipline edilmeleri ve çalışmaya hazırlanmalarına başlandı. Almanya'da 19. Yüzyıl'da bunlara bir dönem genel olarak kurtarma evleri hareketi (Rettungshausbewegung) adı verildi. Buna uyandırma hareketi de denmektedir (Erweckungsbewegung). Bu hareket 18. Yüzyıl'ın sonu ile 19. Yüzyıl boyunca sürdü.

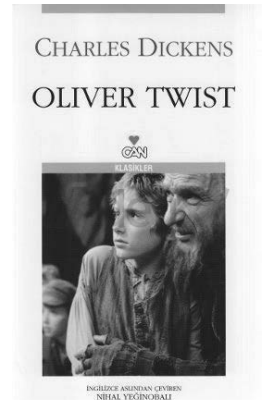
Kurtarma evleri hareketi yeni bir eğitim bilimi hareketini başlattı. Kurtarma evlerine alınan çocuk ve gençlere nasıl davranılacaktı, bunlar topluma ve üretime ne yolla kazandırılacaktı? O tarihlerde sokakta kalan aylak çocuklara ve gençlere toplumda iyi gözle bakılmamaktaydı. Sorunların kaynağı bunlardı. Bu yüzden bunların genel terimiyle "Zuchthaus"larda toplanıp iyice eğitilmeleri (terbiye edilmeleri) gerekiyordu. Almanca'da "Zucht" atların eğitilmek için kırbaça disipline edilmelerini, bu yolla yetiştirilmelerini anlatan bir kavramdır. Çocuk ve gençlere de bu eğitim tehditle, dayakla, kırbaçla, aç bırakarak, hapis cezalarıyla veriliyordu. İnsanlar için eğitim anlayışının henüz gelişmediği o dönemlerde insanların da at gibi kırbaçlanarak eğitilmeleri o dönem eğitim felsefesinin temelini oluşturmuştur.

"Kurtarma evlerindeki", yani bugünkü anlamıyla yurttaki kötü ve baskıcı eğitim modelini Oliver Twist adlı eleştirel romanıyla İngiliz romancı Charles Dickens edebi bir biçimde kalıcılaştırmıştır. Roman 1838 yılında yazılmıştır ve bir yetimin yetimhanede geçen yaşamını konu almaktadır. Romanda o dönemin eğitim anlayışı tüm çıplaklığıyla sergilenmektedir. Roman 1997 yılında televizyon için, 2005 yılında da sinema filmi olarak sinemaya aktarılmıştır.

İngiliz yazar Charles Dickens'in Oliver Twist adlı kitabını okumanızı salık veriyoruz. Can Yayınları, Dünya Klasikleri Dizisi, Çeviren: Nihal Yeğinobalı. İstanbul. 2010 (Türkçe son baskı.)

Sanayileşmenin doğurgusu olarak aile parçalanması ve hızla büyüyen kentsel ortamlarda hızla ortaya çıkan ve korumasız ve başıboş kalan yeni nüfus gruplarına, sokakta kalan çocuklara, gençlere, öksüz ve yetimlere, yani anasız babasız çocuklara, engellilere, hastalara, yoksullara ve sosyal bakımdan yetersiz, ailelerinden kopuk ortaya çıkmış ve ortada kalmış insanlara kurtarma evleri hareketi ile dikkat çekilmekteydi. Bunları içlerin düştükleri durumdan kurtarmak için "kurtarma evleri" açılıyor, bu insanlar buralarda koruma altına

alınıyor ama bunlara kötü davranılıyordu. O zamanki anlayış bu başıboş insanları sıkı bir disiplin altına almak ve üretime kazandırmaktı. Bu değişime uymayanlar şiddetle cezalandırılıyorlardı. Kurtarma evi hareketinin öncüleri İsviçre’de Basel yakınlarındaki Baden Beuggen’de 1820’de ilk kurtarma evini açan Christian Heinrich Zeller (1779–1860), ve kendisini evsiz barksız çocuklara adayan ve 1823’te Weimar yakınlarında onlar için bakımevi açan Johann Daniel Falk’tır (1768–1826) (http://de.wikipedia.org/wiki/diakonisches_werk_bayern).

Değişik kaynaklarda kurtarma evi hareketine verdikleri katkılar ile adlarını duyuran dönemin ilk sosyal düşünür ve eylemcilerinin yaşamları ve neler yaptıkları ayrıntılarıyla yazılıdır. Bunlardan biri de Alman Adalbert Von Der Recke-Volmerstein’dır (1791-1878). Viertel’in 1993’te yayınlanan kitabı Adelberdt Graf von der Recke-Volmerstein Döneminde Kurtarma Evi Hareketinin Başlangıcı adını taşır (Bkz. Viertel, Gerlinde, 1993).

Dayağa, baskıya, hapis cezasına, yani otoriter eğitim modeline karşı yeni bir karşı eğitim modeli bu eziyetli yüzyılın sonunda kendisini göstermeye başladı. Daha insancıl, insan haklarına özen gösteren, eğitilenleri anlayan, kısa sürede değişmelerini beklemeyen, zor kullanmayan, otoriteden uzak, destekleyici, onları anladığını ifade eden, iknaya ve oyuna dayalı yeni ve farklı eğitim modelleri ortaya çıkmaya ve tartışılmaya başlandı. Yeni eğitimciler, yeni eğitim uygulayıcıları bu işin mücadelesini vermeye başladılar. Eğitim bilimi bu tartışmalar, direnmeler ve uygulamalarla zenginleşti. Bu tartışmaların biri de aile ve okuldaki eğitim modeli dışında yeni bir eğitim modeli öneriyordu: Buna Almanca Sozialpaedagogik dendi; yani, sosyal eğitim. Tanımını kavramlar bölümünde verdiğimiz yeni bir eğitim modeli, sosyal eğitim modeli yayılmaya başlıyordu. Bu süreç içinde, sosyal eğitim yaklaşımıyla dayak ve otoriter eğitim tartışma zemininden ve devreden iyice devreden çıktı. İnsanı topluma kazandırıcı, bireyin kendi gücünü, özgücünü harekete geçirici ve kişinin gelişimini kişinin eline bırakan bir eğitim anlayışı meslekleşti.

Daha önceleri sosyal yardımlar, parasal aile yardımları, gençlere, işsizlere maddi yardımlar sosyal çalışma uygulamalarının ve mesleğinin önünü açtı. İnsanın eğitimle değişeceği anlayışı da sosyal eğitimin önünü ve yolunu açtı.

Basedow, Campe ve Salzmann öksüz ve yetim evlerindeki yaşama müdahale edilmesi görüşündeydiler, ki oralarda o zamanlarda hiçbir biçimde çocukların refah içinde olmaları hedeflenmiyordu (Schuster, 2012).

Bakımevlerinde, yetimevlerinde sıkı baskıya, şiddete, dayağa karşı ayaklanmalar oluyordu. Bunlara yetimevi grevleri deniyordu. Yukarıda adları geçen üç adam yeni bir eğitim modeli geliştirerek çocukların hakları için tarihte görülen yetimevleri grevlerini bitirmek istiyorlardı. Yetimevlerinde görülen şiddetin azaltılması için düşünceler geliştirdiler ve yeni eğitim modellerinin önünü açtılar. Bunları Kant, Moses Mendelssohn, özellikle Rousseau und Pestalozzi izlediler. Bunlar 18. Yüzyıl’ın sonlarında çocuklar için koruyucu aileler modelini desteklediler. Aynı sıralarda kurtarma evleri hareketi ile (Rettungshausbewegung) Johann Heinrich Wichern, ve onun kurduğu “Innere Mission“ zor kullanarak yapılan eğitime karşı tavı geliştirdiler. Bu gelişmeler sosyal eğitimin yolunu ve önünü açtı (agy).

Almanya’da sosyal eğitimin yeni çağı sanayileşmenin Kaiser İmparatorluğu döneminde açıldı. Bu dönemde devlet giderek artan oranda çocuk ve gençlik sorunları ve konularına açıldı. Çocuk ve gençlere yardım konusunda devlet önlemler geliştirmeye başladı. Devletin eğitime müdahalesi ve geçlere yapılan maddi yardımlar tamamiyle yeni bir durumdu. Disiplinleştirme ve zor kullanma bu dönemde öne çıktı ve bu zamanı karakterize etti. Refah dernekleri kuruldu. Özellikle Karitas (Caritas), Kızıl Haç (Roter Kreuz) ve İşçi Refahı Kurumu (Arbeiterwohlfahrt) sosyal sorunların yasalarla düzenlenmesi konularında önemli etkilemeler yaptılar. Örneğin İmparatorluk Gençlik Mahkemesi Yasası (Reichsjugendgerichtsgesetz) ve İmparatorluk Gençlik Refahı Yasası (Reichsjugendwohlfahrtsgesetz) çıkarıldı 1923 yılında sosyal eğitimin ne olduğu Willhelm İmparatorluğu döneminde netleşmeye başlıyordu (agy).

Sosyal eğitim o dönemler için büyük bir reform hareketi idi. Arkasından kadın hareketleri gelişmeye başlıyordu. Bu hareketin içinde de gençler vardı. Alice Salomon, Marie Baum ve Gertrud Bäumer Almanya’da sosyal çalışma mesleğinin anlayışını değiştiriyorlardı ve erkek üstünlüğünün yerini yavaş yavaş kadınlar doldurmaya başladı. . Bu dönemin olumlu gelişmeleri çocuklar, gençler ve kadınlar için

sağlanan gelişmeleri, toplumsal reformların etkin olarak gelişme dönemini birden ortaya çıkan NAZİ (Nationalsozialismus) kırarak sınırladı (agy).

Zaman geçti ve tarih yeni sayfalarını açtı. Nazi ideolojisi hızla yaygınlaştı ve sosyal eğitimcilerin alanına da nüfuz etti. Ağır öğrenen ve eğitilemeyen engellileri ele aşağıladı ve onları dışlama politikası güttü. Bu engelliler cinsiyetlerine göre farklı kentlerde ayrı ayrı gençlik koruma kamplarına (Jugendschutzlager) alındılar. (Erkekler Moringen'deki, kızlar Uckermark'taki kamplara yollandılar (agy). Bu kamplar zamanla toplama kamplarına dönüştü ve bu kamplara alınan engellilerden büyük çoğunlukla bir daha haber alınmadı.

Tarihsel süreç içinde sosyal eğitim kesintiye uğradı ama durmadı. 12. Yüzyıl'dan 20. Yüzyıl'a kadar çocukların ve gençlerin gereksinimlerine ve toplumun beklentilerine uygun olarak yavaş da olsa gelişmesini sürdürdü.

SOSYAL ÇALIŞMA İLE SOSYAL EĞİTİMİN KARŞILAŞTIRILMASI

Sosyal çalışma ile sosyal eğitim arasında köken (orijin) olarak, yani ortaya çıkışları bakımından farklar vardır. Ancak bugün meslek adı olarak hiçbir fark yoktur. Köken olarak sosyal çalışma önce ABD'de, sosyal eğitim Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni de her iki ülkenin/kıtanın ve toplumların kendilerine özgü birbirinden farklı tarihsel ve toplumsal yapı ve koşullara sahip olmasıdır.

Sosyal Çalışma

Sosyal çalışma ABD'de ortaya çıkmıştır. Sosyal çalışma daha çok ABD'ye kitleler halinde gelen göçmenlere yardım, onların, bireysel, grupsal ve toplumsal sorunlarına çözüm bulma çerçevesinde biçimlenmiştir. Bunlar ne olabilir? Onlara ev bulma, kiralarını ödeyemeyecek durumda olanların belediye tarafından kiralarının ödenmesi, aç olanlara yiyecek, işsiz olanlar iş, hasta olanlara ilaç bulunması gibi maddi destekler olabilir. Sosyal çalışmacılar ABD'de bu işleri yaparak kendilerini ve mesleklerini disiplinleştirmişlerdir. Bunun yanı sıra sosyal çalışmacılar aile içinde, çalışma ve arkadaş grupları içinde ortaya çıkan sorun ve sürtüşmeleri gidermek için yöntemler geliştirmişlerdir. Bu yöntemler temel olarak grupla çalışma ve toplulukla çalışma yöntemleridir. Kimi insanların kişisel rahatsızlık ya da özelliklerinden ötürü grup ve topluluk içinde yapılan sorun çözme çalışmalarından istenen verimi alamadıkları durumlarda ve hatta grup ve toplulukla yapılan çalışmaları sabote etmeleri durumunda bireyle çalışma yöntemini geliştirmişler ve bireyi çevresiyle uyumlu duruma getirecek teknikler geliştirmiş ve kullanmışlardır.

Bu üç yöntem, bireyle, grupla ve toplulukla çalışma ABD sosyal çalışma ekolünün yöntemleri olarak kabul edilmişlerdir. Bunlara ek başka yöntemler de bulunmuştur. Sosyal çalışma araştırması, sosyal çalışma yönetimi ve sosyal eylem gibi... Bunları ilgili derslerinizin ilgili bölümlerinde okuyup öğreniyorsunuz. Bunlar hep ABD sosyal çalışma öğretisinin yöntemleridir.

Bu noktada sonuç olarak sosyal çalışma öncelikle grupla ve toplulukla çalışma yollarını bulmuş, buna bireyle çalışmayı da katarak insanın, grubun yaşadığı topluma uyumlu olmasını öngörmüştür. Bireyin, grubun, ailenin ve topluluğun kendi içinde ve çevresiyle uyumlu yaşamasını gözetmiştir. Böylece toplumsal sorunların çözüleceğine ve insanların uyum içinde yaşayacaklarına inanmıştır. Sosyal çalışma ve savunucuları için toplum sağlığı, toplumsal sağlık ancak böyle sağlanabilecektir.

Sosyal Eğitim

Sosyal eğitim Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Tarihsel olarak toprağa dayalı tarım toplumlarının egemen olduğu sanayi öncesi toplumlarda dingin ve feodal kurallara uygun olarak yaşamlarını sürdüren nüfus gruplarının, halk kitlelerinin, toplumların İngiltere ve yakın sonrasında Avrupa'da sanayileşmenin, sanayi devriminin başlamasıyla toplumsal yaşamları altüst olmuştu. Feodalitenin değerleri çatırdıyordu. Tarihte görülmemiş bir alt üst oluş yaşıyordu Avrupa toplumları. Aileler parçalanıyor, kadınlar, çocuklar, yaşlılar büyük ailenin, geleneksele ailenin parçalanmasıyla ortalığa dağılan bilyalar gibi sağa sola savruluyorlar, yalnızlaşıyorlar, yardıma muhtaç duruma geliyorlardı. Bu sadece onların sorunu değildi. Toplum da yaralanıyor, hastalanıyor, içinde birçok yeni türemiş hastalıklar barındırmaya başlıyordu. Toplumun

dengeleri bozuluyordu. Klasik ahlak değerleri parçalanıyor, kadın erkek ilişkileri değişiyor, büyük küçük saygısı çatırıyor, kentsel ortamlarda her çeşit suç yaygınlaşıyordu. Yeni bir toplumsal düzene ve organizasyona gerek duyulmaya başlandı. Polis örgütü genişletiliyor ve giderek yeni suç türlerine karşı yeni bir anlayışa doğru evriliyordu. Adalet sistemi farklı bir temelde yeniden yapılıyor, Sağlık sorunları yaygınlaştığı için sağlık kurum ve kuruluşlarının yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesi gerekiyordu. Eğitim alanında okullar yeni eğitim anlayışlarını benimsemeye doğru dönüşüyor, eski despotik eğitim anlayışlarından uzaklaşmaları gerektiğini görmeye başlıyorlardı.

Eğitim sadece okulda verilen ve üretime dayalı örgün eğitim değil, artık sanayileşmenin getirdiği birçok sosyal hastalığa yakalanan insanları yeniden toplumda kazandıran, onları ile toplum arasında yeni dengeleri gözeten yeni bir eğitim anlayışı doğuyordu. İşte bu anlayış sosyal eğitimi doğurdu. Bu yazının diğer bölümlerinde okuduğunuz toplumsal rahatsızlıklara müdahale eden yeni bir mesleki sosyal eğitim.

Sosyal Çalışma ve Sosyal Eğitim Arasındaki Farklar

Sosyal çalışmacılar ve sosyal eğitimciler çoğunlukla aynı çalışma alanına sahiptirler. Sosyal çalışma ve sosyal eğitim hem tarihsel geçmişleriyle, hem de temel bakış açıları ve yaklaşım farklarıyla birbirlerinden ayrılırlar. Sosyal çalışma yukarıda sözünü ettiğimiz üç temel klasik yöntemle öğretilir ve çalışır (Bireyle çalışma, grupta çalışma ve toplulukla çalışma.) .Sosyal eğitim ise eğitim ve öğretim bilgilerini aktararak ve kullanarak kendisini anlatır ve uygular.

Sosyal çalışmacı daha çok konut, kira bedeli, sosyal yardım, ilaç parası gibi somut destekler sağlar. Sosyal eğitimci bunun ilerisine geçer. İçinde bulunduğu durumdan ötürü iş, arkadaşlık, aile ilişkileri bozulan insanların sadece madde destekle değil, bizzat ona içinde bulunduğu ortamlara girerek sosyal destek verir. Onlarda yeni döneme, yeni düzene uygun davranış değişikliğini hedefler.

Almanya'da her iki yaklaşım da ortak temel kavram olarak sosyal çalışmalar (Soziale Arbeit) üst kavramını kullanırlar. Her iki yaklaşımın da yaptığı sosyal çalışmalar kapsamındadır. Ancak biri (sosyal çalışma) maddi eksikliklerin giderilmesinden sosyal desteğe kadar hizmet üretirken, diğeri (sosyal eğitim) bireyin toplum içinde gündelik sorunlarının çözümünde kendisini ayakta tutacak, sorunlarıyla başedebilecek ve böylece çevresiyle uyumunu sağlayabilecek bir destek sağlar. Bu desteğin kaynağı da eğitim ve öğretim bilgileriyle bireyde davranış değişikliğinin yaratılmasıdır.

Sosyal çalışma ile sosyal eğitim uygulamalarını karşılaştırdığınız zaman aynı meslek yapılanması içinde hangi uygulama türünden hangi durumlarda yararlanabileceğinizi zihninizde farklı örnekler geliştirerek tartışınız.

Sosyal çalışma ve sosyal eğitim öğretimi Almanya'da genellikle yüksekokullarda, uzmanlık alanlarına göre düzenlenmiş yüksekokullarda ya da meslek akademilerinde verilir. Çok az üniversitede sosyal çalışma ya da sosyal eğitim bölümleri vardır. Bunlar özellikle kuramsal çalışmalar yaparlar, uygulamaya dayalı yönleri zayıftır. Meslek akademileri ve yüksekokul olarak düzenlenenler uygulama ağırlıklıdır ve kuramsal yönleri zayıftır. Alana eleman yetiştirirler.

AVRUPA'DA SOSYAL ÇALIŞMACI VE SOSYAL EĞİTMEN YETİŞTİRİLMESİ

Avrupa'nın bütün ülkelerine İkinci Dünya Savaşından sonra giren ABD Marshall Yardımları kapsamında kültürel aktarmalar da başlamıştı. Bunların arasında ABD'den sosyal çalışma öğretiminin Avrupa ülkelerinde yayılması da gündeme geldi ve 1950'li yıllarda ABD modeli sosyal çalışma öğretimi Avrupa ülkelerinde yayıldı. Bunların başında Almanya ve İskandinav ülkeleri gelir. Örneğin, Fransa sosyal çalışma öğretiminde ABD modelini daha baştan benimsememiş; kendi kültürüne, toplumsal yapı ve koşullarına göre kendi eğitim modelini oturtmuştur. Almanya'da ikinci dünya savaşından sonra açılan ABD modelli sosyal çalışma okulları 1970'lere değin sayıları hergün artarak yayıldılar. Ancak bu ve diğer okullar içinde tartışmalar başladı ve bu yapıcı tartışmalar, Almanya'nın toplumsal yapısına uygun meslek modelinin sosyal çalışma değil sosyal eğitim olduğu yönünde gelişme gösterdi. Gerçekten,

Almanya'da 1900'lerin başlarında başlayan sosyal çalışma mesleğinin ilk öğretim modeli sosyal eğitim anlayışına göre biçimlenmişti. 1970'lerde yüksekokullar olarak çok sayıda kurulmuş olan sosyal çalışma (ABD modeli) yüksekokullarından sonra yavaş yavaş üniversiteler aynı mesleğin bölümlerini kurmaya başladılar ve adlarına sosyal çalışma değil sosyal eğitim dediler. Böylece bu yıllarda, Alman toplumsal yapısının kendi ürünü olan yaklaşım, sosyal eğitim modeli ABD kökenli sosyal çalışma modelinin yanısıra kendisini göstermeye başladı. Bu dönüşümün öncülüğünü üniversiteler yapmaya başladı. Üniversitelerde açılan sosyal eğitim bölümleri aynı mesleğe eleman yetiştiriyordu, ancak, farklı bir öğretim modeli ve yaklaşım ile... Ve bu meslek elemanının adına da sosyal eğitimci ya da sosyal eğitici (Sozialpädagoge, m; Sozialpädagogin, f) demeye başladılar. Bu gelişmeyi ABD'nin sosyal yardım ve sosyal memur ağırlıklı sosyal çalışmacı yetiştiren yüksekokulları uzun süre sessizce izlediler; direndiler. Ancak, bir tarihlere, 1970'lerin başlarında yüksekokullarının adlarına sosyal eğitim kavramını da eklemeye başladılar. Birkaç yıl içinde ezici çoğunlukla "sosyal çalışma yüksekokulları"nın adları "sosyal çalışma ve sosyal eğitim yüksekokulu" olarak değiştirilmiştir. Daha ileri tarihlere de sosyal çalışma kavramı okulların adlarından çıkarılarak sadece "sosyal eğitim yüksekokulu" adı tercih edilmeye başlandı. Ya da birçok eski sosyal çalışma yüksekokulu her iki kavramı da içeren ve her iki öğretim modelini bütünleştirdikleri mesajını veren bir üst kavram bularak, okullarının adına "Sosyal İşler Yüksekokulu" (Fachhochschule für Sozialwesen) ya da "Sosyal Çalışmalar Yüksekokulu" (Fachhochschule für Soziale Arbeit) adlarını uygun gördüler. Bu gelişme, bilimsel etkinlik açısından üniversitelerin başarısı idi.

Bugün Almanya'da giderek daha fazla sosyal eğitimci, giderek daha az sosyal çalışmacı yetiştirilmektedir. Ve ancak, bu her iki meslek elemanı da aynı mesleği yürütmektedir. Konunun içinde olanların bildiği farklar dışında toplumda her iki meslek elemanı arasında fark bulunmamaktadır. Aynı iş alanlarında çalışmaktadırlar. Benim kendileriyle görüştüğüm konu ile ilgili Alman bilimciler, çoğunlukla, 1950'lerde başlayan sosyal çalışma öğretimleri uzun tartışmalarla en çok 20 yıl içinde ABD modeli olan sosyal çalışma öğretimlerini kendi toplumsal koşullarına, kültürlerine ve gereksinimlerine göre değiştirmişler, dönüştürmüşler ve sosyal eğitim yapmışlardır (Nowak, 1986). Nowak'ın notlarına aldığım ifadesi şudur: "Almanya 20 yıl sonra kendi sosyal çalışma modelini buldu, kendi toplumsal yapısına uygun bir sosyal çalışma öğretimin geliştirdi."

Tarihsel gelişme süreci Almanya'da sosyal çalışma sosyal eğitim ayrımını Bolonya Reformu süreci ile tarihe gömdü. Bolonya sürecine uygun olarak artık Almanya'da tüm sosyal çalışma ve sosyal eğitim yüksekokulları, bu iki kavramın arasındaki çekişmeyi ve çelişkiyi kaldıran yeni bir adı benimsemeye başladılar. "Sosyal Çalışmalar Yüksekokulu" (Fachhochschule für Soziale Arbeit). Bu okulları bitiren her mezun resmen iki adı da almaktadır. "sosyal çalışmacı/sosyal eğitimci" (Sozialarbeiter/-pädagoge B.A.). [B.A. Bachelor Arbeit, yani lisans çalışması.] Yüksek lisans tamamlayanlara da (Masterstudiengang) "sosyal çalışmacı/sosyal eğitimci" (Sozialarbeiter/-pädagoge M.A.) denmektedir. [M.A. Magister Arbeit, yani yüksek lisans çalışması.] [Almanların M.A. dediklerine İngilizce kullanılan ülkelerde M.D., yani Magister Degree, Türkçesi, yüksek lisans derecesi denmektedir.](Tomanbay, 2011, 77aa)

Almanya'daki sosyal çalışma ve sosyal eğitim konuları ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bakınız: İlhan TOMANBAY, 2011, Sosyal Hizmetlerde Açıköğretim ve Ara Elemanlar – Sosyal Çalışma ve Sosyal Teknikerlik -, Ankara: SABEV.

Bu yükseköğretim kurumlarında öğretimin içeriği ana başlıklarıyla genel olarak şöyle tasarlanmakta, programlara bu alanlara uygun dersler yerleştirilmektedir. (<http://de.wikipedia.org/wiki/Sozialpädagogik>).

Sosyal çalışmanın kuram ve yöntemleri (Theorien und Methoden der Sozialarbeit) de deseniz, sosyal eğitimin öğretimbilimi ve yöntembilimi (Didaktik und Methodik der Sozialpädagogik) de deseniz, ikisini birleştirerek sosyal çalışmaların kuramları ve yöntembilimi de deseniz (Theorien und Methodik der Sozialen Arbeit) bu meslek alanının yükseköğretiminde öğretilenler aynı ya da çok benzer konulardır.

Sosyal kültür çalışması (Estetik oluşturma, medya eğitimi, tiyatro eğitimi) [Burada bir çeviri güçlüğü yeralmaktadır. Türkçe'de medya eğitimi ya da tiyatro eğitimi denildiğinde medya ya da tiyatro konusunda

verilen eğitim öğretim akla gelmektedir. Oysa Medienpädagogik ya da Theaterpädagogik denildiği zaman anlaşılması gereken farklıdır: Medya eğitimini, tiyatro eğitimini. Eğitim kavramını yaygın olmadığı için kullanmıyoruz, ancak doğrusu budur. Yani bu konular aracılığıyla bireyde sağlanmak istenen eğitsel gelişme konusunda yapılan bilimsel çalışma anlaşılmalıdır. Yazarın notu.]

Bu okullarda ayrıca, psikoloji, sosyoloji, sosyal tıp (genel olarak), hukuk bilimi, politika bilimi, iyileştirme eğitimi (Heilpädagogik), yönetim ve örgütlenme, sosyal yönetim, proje yönetimi, dinbilim (Theologie) (sadece mezheplere ait yüksek okullarda), etik (meslek ahlakı), kültürlerarası eğitim (interkulturelle Pädagogik), işletmelerde sosyal çalışma (betriebliche Sozialarbeit), klasik meslek alanları dersleri alınır.

Gençlik yardımları: Genel sosyal hizmetler, eğitim danışmanlığı, aile danışmanlığı, eğitim yardımı (Hilfen zur Erziehung), sosyal gruplarla çalışma, eğitim danışmanlığı (Erziehungsbeistand) ve bakım yardımı (Betreuungshelfer), sosyal eğitsel aile yardımı, gündüzlü bakım gruplarında eğitim, tam günlük bakım, yurtta eğitim, evde bakım, yoğun sosyal eğitsel birey bakımı, çocuk ve gençlik çalışması, erken özendirme (Frühförderung), gençlik danışması, gençlik meslek yardımı, gençlik mahkemesi yardımı, çocuk ve gençlik ruh sağlığı, okulla ilintili gençlik sosyal eğitimi (Jugendsozialpädagogik), sokak çalışması, okul öncesi eğitimi.

Diğer çalışma alanları: Okul sosyal eğitimi ve okul sosyal çalışması (Schulsozialpädagogik und Schulsozialarbeit), hukuksal sosyal hizmetler, çocuk ve gençlik sağlık hizmetleri, işliklerde çalışan engelliler için sosyal hizmetler, uyuşturucu danışmanlığı, göçmenlerle çalışma, sığınma başvurusu yapanlarla sosyal çalışma ve sığınmacı yardımı, bedensel, zihinsel ve ruhsal engellilere bakım, toplulukla çalışma, sirk eğitimi (Zirkuspädagogik), serüven eğitimi (Erlebnispädagogik), yönetim, araştırma, ilerletme eğitimi ve öğretim. (agy)

Bu içerikte bir sosyal çalışma sosyal eğitim öğretimini mezun olabilmek için yeterli bir uygulama (staj) dönemi izler. Bunun gibi, ek üst öğretimler de vardır. Örneğin, sosyal çalışmacılar ya da sosyal eğitimciler çocuklar ve gençler için psikolojik sağaltımcı (tedavi edici, terapist) (Psychotherapeut, m) olarak mezun olmak için uzun süreli ek ve üst öğretimler de alırlar.

Avusturya'da da sosyal çalışma ve sosyal eğitim 2007 yılına değin birbirinden ayrı ve farklı öğretim kurumlarına sahip idi. Bu yıldan sonra "sosyal çalışmalar eğitimi" adıyla birleştirilmişlerdir.

Avusturya'da her iki meslek grubu belirli alanlarda görev bölümü yapmışlardır. Örneğin, sosyal eğitimciler gençlik dairelerinde görev almazlar, sosyal çalışmacılar yatılı gençlik yardımı kuruluşlarında görev almazlar. Çünkü birinci kuruluşlar sosyal çalışmacılar için maddi yardım ağırlıklı kuruluşlardır, ikinci kuruluşlar gençlerin yatılı kuruluşlarda sosyal eğitim yoluyla toplumda birleşmelerini sağlayan ortamlardır (agy).

SOSYAL EĞİTİMDE UYGULAMA

Sosyal Eğitim Uygulaması Nasıl Olur?

Sosyal eğitimci evinde ailesiyle geçinme gücünü yaşayan çocukla çalışır, gençle çalışır. Aile içinde bunlarla çalışırken aileyle çalışır, anayla, babayla çalışır. Gerekirse öğretmenle, okul müdürüyle, mahalle bakkalıyla, dayı ile, teyze ile çalışır. Bu çalışma süreci içinde o davranış bozukluğu gösteren genci çevresine uyumlu olması için mesleki bilgi, becerileri ve sanatını ortaya koyar.

Sosyal eğitimin böyle bir çalışma için

- ABD'de geliştirilen sosyal çalışma mesleğinin çalışma yöntemlerini kullanır,
- Avrupa'da geliştirilen sosyal eğitim mesleğinin kendi üretimi olan yöntemleri kullanır.

Bu mesleki yöntemlerin ABD kökenli olanları,

- Bireyle çalışma (die Einzelfallarbeit (Alm.); Social case work (İng.))

- Grupla sosyal çalışma (die Soziale Gruppenarbeit (Alm.); Social group work (İng.))
- Toplulukla çalışma (die Gemeinwesenarbeit (Alm.); Community work (İng.)).

Bu yöntemler sırasıyla kendi içeriklerine göre meslek uygulamasında farklı işlevler yerine getirirler. Örneğin, “bireyle çalışmanın ağırlık noktasını bireylerin yaşam durumları ve koşulları oluşturur. Toplulukla çalışmada bireyin tek olarak iyileştirilmesi hedeflenmez, ortak bir yaşam çevresinin yapısının iyileştirilmesi öne çıkar.” (<http://www.gk12if1.ziemke-koeln.de/sozpaed/allgemeinsozpaed.htm>).

Sosyal eğitimin konu aldığı bir çocuk, genç, yetişkin, yaşlı, kadın, erkek vb. değişik bilimsel dalların etkisi altındadırlar. Örneğin, psikolojik, sosyolojik, biyolojik, siyasal, kültürel, pedagojik (eğitimle ilgili) disiplinlerin sorunu olan insan üzerine farklı açıklamaları vardır. Bir başvuranın (müracaatçı) sorunu psikolojik iken, diğer birinin kültürel temelli olabilir. Bir başkasının sorunu biyoloji bilim dalının açıklamalarına muhtaçken bir diğeri siyasal etkiler altında olabilir. O kişinin davranış farklılığı eğitim bakışıyla açıklama bulabilir. Sosyal eğitimci bunlardan daha çok eğitim ve kültür bilim dallarının desteğiyle görev yapar. Nasıl ki psikolog konuyu ruhsal boyutta ele alırken, sosyolog ona toplumsal bir açıklama getirir; onun gibi...

Örneğin, ilkokula giden bir çocuğun derslerinde başarılı olamaması, derslerine yoğunlaşamaması, çalışmaması onun davranış gelişimini olumsuz olarak etkileyecektir. Çocuğun okuldaki başarısızlığının nedenlerini araştıran sosyal çalışmacı onun derslerine çalışmamasının nedeni olarak ailesinin fiziksel koşullarının ya da ailesinin ekonomik yetersizliğiyle karşılaşabilir. Buna aile nüfusunun kalabalıklığının neden olduğunu saptayabilir. Ya da sadece bir baba ya da anne ile yaşanan iletişim sorunun yolaçtığı belirleyebilir. Sosyal eğitimcinin o çocuğun derslerine yoğunlaşabilmesi, derslerinde başarılı olabilmesi için engel olan sporun ne ise gerçekçi olarak onu saptayıp o sorunun çocuk üzerindeki etkisini azaltacak ya da yok kılacak mesleki uygulamalarını yapar.

Bu uygulamalar çok çeşitli olabilir. Bunlar kişiye yönelik, kişiye özgü yöntemler içeren uygulamalar olacaktır. Yukarıda değindiğimiz bireyle çalışmadan grupla çalışmaya, toplulukla çalışmadan olgu yönetimine kadar değişkenlik gösterir. Bu yöntemlerin nasıl uygulanacağı başka derslerin ve kitapların konusudur.

Sosyal eğitimci kendisiyle çalıştığı başvuranının sosyal sorunlarını yaşam pratiği içinde aşma becerisini geliştirmelerini öne çıkarırlar. Yani gündelik yaşam deneyimlerinin tekrarı ve geliştirilmesi sorunlarının aşılmasında kendilerine güç veren kazanımlardır. Bu uygulama sosyal eğitimin temel özelliğidir ve gücüdür.

Sosyal çalışma ile sosyal eğitim bugün aynı mesleğin iki ayrı kavramı gibi kabul edilse de kökenleri ve ortaya çıkış nedenleri belirli farklılıklar gösterir. Ancak şimdi belirteceğimiz bu farklar bu iki mesleki yaklaşımın bir diğerini önemsizleştirilmesi demek değildir. Farklı kaynak ve işlevler sahip olduğunu gösterir sadece.

Örneğin, ikisi de bir sorunun giderilmesi için müdahale ederler. Ancak köken itibarıyla sosyal çalışma müdahalesinde sorunun çözülmesinde kurumun, olgunun, sorun sahibinin ve çevresinin yönetimi temel alınırken sosyal eğitim müdahalesi – sosyal - sağaltım ve pratiğe dönük eylem öne çıkar (www.brainworker.ch/sozialstaat/sozialarbeit/).

Bir başka temel fark, sosyal çalışma sosyal yardım temellidir. Tarihsel süreç içinde başvuru sahibinin temel maddi gereksinimlerinin giderilmesi, ona konut bulunması, iş bulunması, yiyeceğinin sağlanmasına yardım ve parasal sosyal yardım gibi konular öncelik kazanırken, sosyal eğitimin tarihsel gelişmesi başvuru sahibinin herhangi bir kişiye özgü özellik/ler nedeniyle ortaya çıkan toplumla uyumsuzluğunun giderilmesi temel hedef olarak alınmıştır.

Bu farklı hedef ve eylem arasındaki makas giderek daralmış ve sosyal çalışmacı ya da sosyal eğitimci bu çalışmaların her ikisini de yapabileceği görülmüştür. Sosyal çalışma sadece maddi destek sağlamanın ötesine geçmiş, sosyal eğitimci de bireyin topluma uyumlanması için yapılacak sağaltım çalışmalarının da başarıya ulaşması için öncelikle maddi sorunların giderilmesi konusunda işlevinin kaçınılmaz olduğunu görmüştür.

Bu metinde, bu bölümde yer alan öğretim konuları sosyal çalışmacıdan çok sosyal eğitimi formasyonu kazandıran bir öğretim çerçevesi çizer. Avrupa’da sosyal çalışmacı formasyonu kazandıran klasik yardım bilgileri destek ve sağaltım bilgileriyle zenginleştirilmiştir.

Okul Sosyal Çalışması

“Okul sosyal hizmeti” (Social service in school) üniversite öncesi okullarda öğrencilerin derslere daha iyi uyum sağlamaları, eğitsel gelişmelerini aksatan sorunların saptanıp giderilmesi, böylece çocukların okuldan en verimli yararı almaları ve eğitim toplum ilişkisinde doğru bir pozisyonda kalabilmeleri amacıyla yapılan hizmetleri kapsar. Bu hizmet sosyal çalışmacılar tarafından yapılır. Dolayısıyla, sosyal çalışma mesleğinin birçok farklı alanda yaptığı meslek uygulamalarından biri de “okul sosyal çalışması” olmakta ve adını almaktadır (School social work).

Okul sosyal çalışması ilk kez ABD’de uygulamaya konmuştur. Bu gereksinimi doğuran ilk sıkıntılar ABD’nin yoksul bölgelerinde ilkokula giden öğrencilerin derslerdeki başarısızlıklarının nedenleri üzerinde durulmaya başlandığı zaman saptanmıştır. Aile içindeki yoksulluk, ana baba arasındaki kavgalar, evin fiziksel koşullarının yeterli olmaması, çocuğun evde uykusunu yeterince alamaması, iyi bir kahvaltı yapamaması, iyi beslenememesi gibi nedenlerin öğrencinin okul başarısını olumsuz etkilediği ortaya çıkarılmıştır. Bunun üzerine de okullarda istihdam edilen sosyal çalışmacılar ev ziyaretleri yaparak öğrencilerin ev koşullarını yerinde görmüş, anababaya iş bulma, aralarındaki anlaşmazlıkları gidermeye çalışma, öğrencinin evde yeterli beslenmesi ve uyuması için olanakların yaratılması ve ders çalışma ortamının hazırlanması gibi müdahaleler okul sosyal hizmetinin temelini oluşturmuştur (Bkz. Çakmaklı, 1991).

Görüldüğü gibi bu çerçeve çocuğun, anababanın, ev ekonomisinin ve sorunun yönetimi kapsamında çalışmalarıdır ve ABD kökenli sosyal çalışma mesleğinin felsefe ve stratejisine uygundur. Daha sonra süreç içinde öğrencilerin okul dışında genel yaşam eğitimi almaları da, daha çok Avrupa’da kapsam içine alınmış, okula uyumu kişisel özelliklerinden kaynaklanan öğrencilerde de okul uyumuna yönelik olarak davranış değişikliği gerekli görülürse buna uygun mesleki çalışmalar planlanmış ve klasik okul sosyal çalışmalarına ek olarak okul sosyal çalışmasında sosyal eğitim işlevi de geliştirilmiştir.

Klasik sosyal okul sosyal çalışmasında sosyal çalışmacılar okulda çalışan personel de dahil olmak üzere çocuklara karşı ihmal ve istismarda bulunabilme olasılıklarını dikkate alarak doğabilecek her türlü ihmal ve istismar olgularını önlemeyi amaçlamaktadırlar. Çocuklardan şiddet, uyuşturucu, alkol ve sigara eğilimi olanlara koruyucu önleyici ve tedavi edici hizmetler oluşturmaktadır (Artan, 2012).

Sosyal çalışmacılar okuldaki öğrencilere eğitim yaşamlarıyla ilgili danışmanlık yaparlar. Öğrencilerin ve ailelerinin eğitim planlamalarının yapılmasında, öğrencinin daha verimli olabileceği okullar ve öğretim dallarının hangileri olabileceği konusunda, davranış bozukluğu gösteren öğrencilerin toplumsallaşma süreçlerini hızlandırmada, öğrencilere güçvericilik ve yeri geldiğinde savunuculuk yapmada, engelli öğrencilere uygun okul, sınıf ya da öğretim programları bulunması konusunda kendilerine yolaçıcılık yapmada ve bunlar gibi pratiğin sosyal çalışmacının karşısına çıkaracağı, öğrenci ve ailesi için en verimli ve etkili hizmetleri yapmada etkin rol alırlar.

Özbesler ve Duyan’a göre, okulda görev yapan sosyal çalışmacılar, - öğrencinin gereksinimlerini değerlendirme, - program planlama ve değerlendirme, - doğrudan hizmet etme, - savunuculuk, - konsültasyon/liyezon,- koordinasyon ve işbirliği,- yönetim/organizasyon anabашlıkları altında hizmetler üretirler (2009, 23a).

Özetle, okulda sosyal çalışma, önkul, ilköğretim okulu ve lise öğrencilerinin derslerinde başarılarını engelleyen her türlü olumsuzlukların giderilmesi yönünde tek başına, öğrenci ile, öğrenci ailesi, akrabaları, öğretmenler ve arkadaşlarıyla birlikte, konu ile ilgili çevredeki kurum ve kuruluşlar, bakkal, kahvehane, elektronik oyun salonu, internet salonu, seyyar satıcı, inşaat alanı ve benzerleri gibi öğrencinin etkileşimde bulunabileceği her türlü “etki merkezi” ile birlikte çalışarak öğrencinin eğitim, öğretim ve okul başarısını enüst düzeye çıkarılmasına yardımcı olmaktır. Konutu maddeleştirirsek;

- a. Öğrencinin bireysel (bedensel, zihinsel, ruhsal) özelliklerinin okul başarısını olumlu etkileyecek düzeyde olması için gereken desteklerin verilmesi,
- b. Öğrencinin aile ilişkilerinin okul başarısını olumlu etkileyecek düzeyde olmasına yardımcı olunması,
- c. Öğrencinin akraba ilişkilerinin okul başarısını olumlu etkileyecek düzeyde olmasına yardımcı olunması,
- d. Öğrencinin arkadaşlık ilişkilerinin dersleriyle ilişkilerini olumlu etkileyecek düzeyde olması için destek verilmesi,
- e. Okulda öğretmen ve öğrencilerle ilişkilerinin okul başarısını olumlu etkileyecek düzeyde olmasına yardımcı olunması,
- f. Okul çevresi koşullarının okul başarısını olumlu etkileyecek düzeyde olması için gerekli iş ve işlemlerin yapılması,

Okul sosyal çalışmasının kapsamını belirlemektedir.

Okul sosyal çalışması elemanları, yani sosyal çalışmacılar her ülkede eğitim bakanlıkları bünyesinde önkul, ilköğretim okulu ve liselerde (yatılı ve gündüzlü) istihdam edilerek okullarda sosyal bir ortamın yaratılmasına, okul, öğretmen, öğrenci ve çevre ilişkilerinin sağlıklı ve verimli olmasında önemli bir sorumluluk sahibidirler. Böylece okullarda eğitim ve öğretimde artan verim ve geliştirilen olumlu örgüt iklimi önce öğrenciye ve ailesine, sonra çevreye (topluluğa), sonra giderek topluma ve ülkeye olumlu bir verim olarak yansıtacağı düşünülebilir.

SONUÇ

Görüldüğü gibi Avrupa’da sosyal çalışma ve sosyal eğitim zaman içinde birleşmiş, bir çatı altında öğretimin ağırlık konularında küçük farklılıklar olsa da aynılaştı ve tek bir meslek durumuna gelmişlerdir. 1970’lerden 2012’ye sosyal çalışma ve sosyal eğitim bütünleşmiştir ve mesleğin işlev olarak ağırlığı sosyal eğitime kaymıştır.

Ancak Türkiye için söylemeliyiz ki sosyal eğitim ve okul sosyal çalışması henüz gündemde değildir ve uygulamaları yoktur. Sadece Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü uygulama öğrencileri blok uygulama çalışmalarında liselere giderek okul sosyal çalışmasını uygulama içinde öğrenmektedirler. Ancak, üniversitelerin rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümlerinden mezun olan ve rehber öğretmen sanıyla alana çıkan elemanlar okullarda yaygın olarak görev yapmakta ve öğrencilere bir çeşit eğitim ortamına hazırlamak ve hazır tutmak için destek olmaktadır. Ancak bu elemanlar örgün eğitim ve psikoloji ağırlıklı oldukları için yaptıkları çalışmalar da doğal olarak eğitim öğretim formasyonu çerçevesinde kalmaktadır. Böylece en azından önemli bir boşluğun dolduruluyor olması önemlidir.

Bugün Türkiye’de başlayan ve günümüzde hızla yaygınlaşan sosyal çalışma eğitimi (social work) ABD’deki klasik ve eski sosyal çalışma öğretimi çerçevesinde gelişme göstermektedir. Türkiye’de sosyal eğitimin henüz öğretim süreçlerinde yer bile bulmaması bir yana sosyal çalışma öğretim kurumlarında sosyal eğitim kavramı bile kullanılmaya başlamamıştır. Türkiye’de sosyal eğitim bilgisi, kuramı, kavramı henüz hiçbir “sosyal hizmet” yükseköğretim kurumunda, “sosyal hizmet bölümünde yer almamaktadır. Bu nedenle, Türkiye’de kreşlerde, rehabilitasyon merkezlerinde, yuvalarda sosyal çalışmacılar gerçek mesleki anlamda ne yapacaklarını bilmekte sıkıntı yaşarlar. Çünkü Türkiye’de öğretilen “sosyal hizmet” ABD kökenli, kurum, birey ve sorunların yönetimine ve maddi yardıma dayalı klasik sosyal çalışma mesleğidir. Bu öğretimin içinde bırakınız sosyal eğitimle ilgili bir dersi, sosyal eğitim kavramı bile kullanılmamaktadır. Bu alınan öğretim Türkiye’de sosyal çalışmacıyı sosyal hizmet kuruluşlarında çözüm olarak yönetici olmaya iter. Yönetici olmayan da yönetime destek, katkı, denetim işlevleriyle hizmet üretmeye çalışırlar. Oysa çağdaş evrensel anlayış kreş, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, gençlik merkezi, hastane, psikiyatri servisi gibi yerlerde başvuru sahiplerine bu tür kuruluşlarda sosyal eğitim yapılmasını, sosyal eğitim mesleğinin etkin olmasını öngörür. Sosyal eğitim sosyal terapinin de sosyal rehabilitasyonun da sosyal bakımın hem ayrılmaz parçası hem de onlara destek veren bir uygulamadır. Türk sosyal çalışma öğretim sistemi acilen bu genel çağdaş evrensel yönde yeniden yapılandırılmalıdır.

Özet

ABD’de özel gereksinim gruplarına yardım mesleği olarak sosyal çalışma (social work) mesleği geliştirilmiştir. Amerika ve Avrupa kıtalarının toplumsal yapılarındaki farklılıklar gereği Avrupa’da gelişme aynı olmamıştır. Amerika daha çok ve özellikle Avrupa’dan gelen göçmenleri yeni toplumlarına uyumlandırmak için önlemler geliştirirken Avrupa daha çok tarihsel olarak hızla tarım toplumundan sanayi toplumuna dönüşme içindeki toplumlarında bu dönüşüme ayak uyduramayan, direnen ya da bunun sancılarını yaşayan bireyleri yeni yapılanmaya uyumlandırma için önlemler geliştirmiştir. Yani ABD daha çok sosyal yardım düzeyinde uygulamalara ağırlık verirken Avrupa değişen toplumsal yapıya uygun olarak insanda değişiklik yaratmayı öne almıştır.

Böylece aynı meslek, yani herhangi bir sorun, eksiklik, engel taşıyan ya da ekonomik, toplumsal ve psikolojik boyutlarda topluma uyum güçlüğü yaşayan insanları topluma kazandırmak, engellerini aşmasına (ekonomik, toplumsal, fiziksel, zihinsel, ruhsal vb.) yardımcı olmak için ortaya çıkmış meslek birbirinden farklı işlevler kazanmıştır.

Sosyal eğitim daha çok çocukların ve gençlerin, topluma girememe, toplumda nasıl davranacağını bilememe, kendisini başkaları yanında ya da toplumda rahatsız, huzursuz hissetme gibi sıkıntılar yaşaması durumunda bir sosyal eğitmen ve bir sosyal yardımcı desteğiyle bu sıkıntıların aşmalarını sağlayacak çalışmalar yapılmasıdır.

Özellikle gençlerde görülen sosyal fobi (sosyal korku) ya da küçüklüğü daha çok evde geçmiş, travma yaşamış, yalnızlık çekmiş çocuk ve gençleri topluma uyumlandırma önemli ve zaman zaman zor bir çalışma gerektirir.

Kocasının yarattığı şiddetten kısıtlı kalmış, sokağa çıkarılmamış bir kadın için de durum aynıdır. Bu gibi kimselerin sosyalleşmeleri, toplumda sağlıklı ve dengeli olarak nasıl davranmaları gerektiği yaşantılar yoluyla ve olayı birebir yaşama yoluyla öğretilir. Daha akademik bir deyişle bu kişilerde davranış değişikliği yaratılarak topluma uyumlu duruma gelmeleri sağlanabilir. Bunu sosyal eğitmenler yapar.

Sosyal eğitimde yaklaşım, insanı dinlemek, gözlemek, eksikliklerini gözlemleyerek ve kendisinden dinleyerek önce anlamak, sonra kişinin bu sıkıntılarını nasıl aşabileceği üzerine geliştirilen bir mesleki programla çalışmalara başlamaktır. Bu süreçte temel yaklaşım insana

saygı ve onun diğer tüm insanlarla eşdeğerde olduğunu kabul etmektir

ABD’de geliştirilen okul sosyal çalışması adı verilen meslek uygulaması bir yönüyle sosyal eğitime yakındır. Sosyal çalışma ya da sosyal eğitim branşının okuldaki öğrencilerle yaptıkları çalışmalarda temel amaç onların aldıkları eğitim ve öğretimlerinin ekonomik, sosyal, psikolojik, kültürel, siyasal vb. nedenlerle aksamasının önüne geçmek, eğitim ve öğretimlerinin önünü tıkayan ya da zorlaştıran nedenleri bulup ortadan kaldırmak, çocuk ya da gencin eğitim ve öğretimden en yüksek verimi almasını sağlamaktır. Türkiye’de sosyal çalışmacılar eliyle okul sosyal hizmeti gelişmemiştir. Bu uygulama Türkiye’deki okullarda farklı bir yaklaşım ve benzerliklerle rehber öğretmen adı verilen elemanlar tarafından yapılmaktadır.

Sosyal eğitim anlayışı ve uygulaması da Türkiye’de henüz ne eğitim öğretim, ne de uygulama düzeyinde ele alınmamıştır. Henüz sosyal eğitim kavramı bile Türkiye’de kullanılmamaktadır. Psikologlar ve öğretmenlerin kullandığı sosyal öğrenme kavramı sosyal eğitimden farklıdır. Bu fark, eğitimle öğretim kavramları arasındaki fark kadardır.

Adı nasıl olursa olsun içerik olarak bu tür uygulamaların gelişmesiyle Türkiye’de sosyal çalışmacılar yeni hareket alanları, yeni işlevler ve etkinlikler kazanacağı gibi, sosyal eğitime muhtaç olan insanları da topluma kazandırmak daha kolaylaşacaktır.

Önokul adı da verilen anaokulları, kreşler, ilköğretim okulları ve liselerde bilmiyoruz ne kadar çocuk ve genç ekonomik sorunlar, anababa çatışmaları, ana ya da babadan gelen şiddet, kardeşleriyle geçinememe gibi aile sorunları, evlerindeki fiziksel yetersizlikler, arkadaş bulamama, anlaşılama, grup önünde rahat konuşamama, bakkalda, pazarda rahat alışveriş yapamama, karanlık korkusu, yalnızlık duygusu gibi sıkıntılar yaşamakta ve bu durumlar onların öğretim yaşantılarını sıkıntıya sokmaktadır. Bu sorunların basit mesleki yöntemlerle aşılması hem topluma başarılı birçok insan kazandıracak, hem onları başarıyı tattıracak ve hem de ulusal ekonomik ve sosyal maliyeti uzun evrede düşürecektir. Sosyal eğitim bu alanda vardır.

Kendimizi Sınavalım

1. Eğitimin en doğru tanımı aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Davranış değişikliği yaratma
- b. Davranışlarını sabitleştirme
- c. Kitap okumalarını sağlama
- d. Sınıfta yapılan ders
- e. Örgün öğretim

2. Öğretme aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Kitap okumasını sağlama
- b. Belirli bilgileri bilinçli olarak karşısındakine aktarma ve almasını sağlama
- c. Okula yollama
- d. Yönelme ve yönlendirme
- e. Zor kullanarak dediğini yaptırma

3. Sosyal eğitim hangi mesleğin bir türevidir?

- a. Öğretmenlik
- b. Anaokulu öğretmenliği
- c. Sosyal çalışma
- d. Psikoloji
- e. Sosyoloji

4. Sosyal eğitimin asıl hedefi aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Sosyal yardım dağıtmasını sağlamak
- b. İş sahibi yapmak
- c. Mezun etmek
- d. Yaşam içinde davranış değişikliği kazandırmak
- e. Sosyal çalışmacı yetiştirmek

5. Sosyal eğitimde başarı için başvuru sahibinde öncelikle hangi beceriyi geliştirmek gerekmektedir.

- a. Derslerine yoğunlaşabilme becerisi
- b. Okuma becerisi
- c. Doğru davranma becerisi
- d. Konuşma becerisi
- e. Sosyal beceri

6. Aşağıdaki cümlelerden hangisi doğrudur?

- a. Sosyal çalışma ile sosyal eğitim ilk olarak ABD’de ortaya çıkmıştır.
- b. Sosyal çalışma Avrupa’da sosyal eğitim ABD’de ortaya çıkmıştır.
- c. Sosyal çalışma ve sosyal eğitim ikisi de Avrupa’da ortaya çıkmıştır.
- d. Sosyal çalışma ABD’de, sosyal eğitim Avrupa’da ortaya çıkmıştır.

7. Sosyal çalışma ile sosyal eğitim arasındaki en belirgin fark aşağıdakilerden hangisi olmalıdır?

- a. Sosyal çalışma çalışmayla, sosyal eğitim eğitimle ilgilidir.
- b. Sosyal çalışma insana maddi yardımı ve yönetimi temel alırken sosyal eğitim insanın topluma uyumda davranış değişikliği kazanmasını temel alır.
- c. Sosyal çalışma vericidir, sosyal eğitim alıcıdır.
- d. Sosyal çalışma Çalışma Bakanlığının, sosyal eğitim Milli Eğitim Bakanlığının görev alanı içindedir.
- e. Sosyal çalışma ile sosyal eğitim arasında fark yoktur.

8. Almanya’da sosyal çalışma ve sosyal eğitim son yıllarda hangi başlık altında bir araya getirildiler?

- a. Sosyal Çalışmalar
- b. Sosyal Hizmetler
- c. Sosyal Hizmet
- d. Sosyal Çalışma
- e. Sosyal Eğitim

9. Avrupa’da sosyal çalışma ile sosyal eğitim modellerinin tak başlık altında toplanması hangi süreç ile başladı?

- a. Tarihsel eğitim süreciyle
- b. AB süreci ile
- c. Bolonya süreci ile
- d. İkinci Dünya Savaşından sonra
- e. Yunanistan’daki ekonomik krizden sonra

10. Sosyal eğitimde bulunup da sosyal çalışmada öne çıkmayan en önemli farklı uygulama yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?

- Grupla çalışma
- Bireyle çalışma
- Toplumla çalışma
- Sorun yönetimi
- Sosyal danışma

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

1. **a** Yanıtınız yanlış ise “Konu İle İlgili Kavramlar” başlıklı konuyu yeniden gözden geçiriniz.

2. **b** Yanıtınız yanlış ise “Konu İle İlgili Kavramlar” başlıklı konuyu yeniden gözden geçiriniz.

3. **c** Yanıtınız yanlış ise “Giriş”, “Sosyal Eğitim” ve “Özet” başlıklı konuları yeniden gözden geçiriniz.

4. **d** Yanıtınız yanlış ise “Sosyal Eğitimde Yaklaşım” başlıklı konuyu yeniden gözden geçiriniz.

5. **e** Yanıtınız yanlış ise “Sosyal Eğitimde Yaklaşım” başlıklı konuyu yeniden gözden geçiriniz.

6. **e** Yanıtınız yanlış ise “Sosyal Eğitimin Ortaya Çıkışı ve Kısa Tarihçesi” başlıklı konuyu yeniden gözden geçiriniz.

7. **b** Yanıtınız yanlış ise “Sosyal Çalışma İle Sosyal Eğitimin Karşılaştırılması” ve “Özet” başlıklı konuları yeniden gözden geçiriniz.

8. **a** Yanıtınız yanlış ise “Avrupa’da Sosyal Çalışmacı ve Sosyal Eğitimci Yetiştirilmesi” başlıklı konuyu yeniden gözden geçiriniz.

9. **c** Yanıtınız yanlış ise “Avrupa’da Sosyal Çalışmacı ve Sosyal Eğitimci Yetiştirilmesi” başlıklı konuyu yeniden gözden geçiriniz.

10. **e** Yanıtınız yanlış ise “Sosyal Eğitimde Uygulama” başlıklı konuyu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Eğitim insanda davranış değişikliği yaratmadır. Öğretim düzenli, disiplinli, planlı bir örgün öğretim sistemini anlatır. Ayrıca öğretim öğreticinin öğrenciye öğretme amacıyla bilgileri aktarmasıdır. Öğrenim ise öğrencinin, yani öğrencinin bilgileri öğreticiden, yani öğretmen ya da öğretim elemanından öğrenme maksadıyla, işe yarar kılacak bir biçimde almasıdır. Öğrenme bir bilginin geri verilebilir, tekrarlanabilir ve gerektiği zaman kullanılabilir duruma gelecek yetkinlikte algılanmasıdır.

Aynı cümleleri ezberleme ve tekrarlama koşulu yoktur, hatta bu doğru da değildir. Siz de bu tanımları kendi algılayış biçiminize göre farklı cümlelerle yapabilirsiniz.

Sıra Sizde 2

Sosyal eğitim uygulaması için öncelikle çalışılacak nüfus grupları çocuklar ve gençlerdir. Çünkü en kolay onlarda davranış değişikliği yaratabilirsiniz. Ve en çok onların buna gereksinimi vardır. Sadece kreşler gibi, yetiştirme yuvaları gibi, gençlik merkezleri, gençlik kampları gibi kuruluşlarda değil, aile içinde iletişim sıkıntıları yaşayan, sokakta doğru davranma konusunda sıkıntılar yaşayan kişilerle de evlerine gidilerek, ev merkezli, okul merkezli çalışmalar yapılarak da sosyal eğitim verilebilir.

Ayrıca, sadece gençler değil, orta yaşlardaki kadınlarla, erkeklerle, engellilerle, yoksullarla, davranış bozukluğu gösterenlerle, bu kapsamda sorunları olan ailelerle de sosyal eğitim çalışmaları yapılabilir.

Bunun için birinci, ünitenin birkaç yerinde açıklamalar yapılmıştır. Hepsini gözden geçirmeye çalışınız.

Sıra Sizde 3

Bunu tartışmanız sizin algı gücünüze, konuları nasıl anladığınızı başlıdır ve size göredir. Bu nedenle metni yeniden hızlıca gözden geçirerek sosyal çalışma ve sosyal eğitim uygulamaları arasında ne gibi farkların gözünüze çarptığını kalemle bir kağıda not ediniz. Sonra bunları anlayarak gözden geçiriniz. Bulduğunuz farkları kağıt üzerinde işaretleyiniz.

Sıra Sizde 4

Genel olarak ve kısaca sosyal çalışma daha çok göçmenlerle, yoksullarla, ailelerle onlara maddi yardım sağlamak, sigorta kapsamına almak, işsizi iş bulmak vb. gibi çalışmaları yaparken çocuk ve gençlerle ilgili kuruluşlarda daha çok yöneticilik işlevi vardır ve başvuru sahiplerine ortaya çıkan sorunları yönetirler. ABD kökenli sosyal çalışmanın geliştirdiği bireyle sosyal çalışma, grupla sosyal çalışma ve toplulukla sosyal çalışma yöntemlerini kullanarak sorunların ortaya çıkmasına ve giderilmesine yönelik çalışmalar yaparlar. Daha çok maddi destek ağırlıklıdır. Denebilir ki, sosyal çalışma bireyin topluma dayalı uyumsuzluklarını ana konut, iş, sosyal yardım vb. sağlayarak gidermeyi önceler.

Sosyal eğitim ise davranışlara yönelik ve davranış değişikliklerini hedefleyen çalışma modeli ve yöntemlerini benimser. Bireyin toplumda uyumsuzluk yaratan davranışlarını uyumdu davranışa dönüştürmeyi hedefler.

Sosyal çalışma sorunları daha kestirmeden çözebilme yeteneğine sahipken sosyal eğitim bunun için uzun bir zamana gereksinim duyar.

Gene siz sevgili öğrenci tüm satırları anlayarak, algılayarak okuduğunuz ve benzer başka kaynakları da okuma haznenize kattıkça sosyal çalışma ile sosyal eğitim arasında çok daha fazla ve anlamlı farkları kendiniz çıkarabileceksiniz.

Buna burada bir tek örnekle açıklama getirelim. Örneğin karşınıza bir yoksul geldi. Bir yoksul tipik bir sosyal çalışma olgusudur. Öncelikle bunun karnını doyumak, düzenli bir iş ve gelir sahibi olmasını sağlamak için çalışırsınız. Ona iş arar ve bulursunuz. İş yapmak istemez ve giderse gidebilir. Gerekirse sosyal yardım sağlamaya çalışırsınız. Sosyal yardımlar da geçicidir. Ömür boyu ödenemez. Bu nedenle onun da fikrini alarak nasıl yaşayacağına dair onu yönlendirirsiniz. Kirasını ödeyemiyorsa onun için kaynaklar ararsınız. Burada işiniz bitmiş demektir.

Oysa size başvuran yoksul yoksulluğundan ötürü ailesi içinde statüsünün sarsıldığını, çocuklarının kendisi saymadığını, eşinin kapıdan kovduğunu vb. anlatabilir. Ya da eşinin ve çocuklarının yüzüne bakmadığını, bunun kendisini çok üzdüğünü sorun olarak getirebilir. Onunla konuşarak iş sahibi olduğu taktirde ilişkilerinin yeniden düzene gireceği yönünde konuşma yapabilirsiniz. Onu iknaya çalışırsınız. Umut verirsiniz, iş bulur ve evine gidirsiniz. Ya da iş buluncaya kadar sorunu hafifletebilmek için evine gidirsiniz. Eşiyse, çocuklarıyla babayla birlikte konuşmalar yapar, sorunun temelini anlamaya çalışırsınız. Onlara, aileye yeni boyutlar, yeni açılımlar kazandırmaya çalışırsınız. Bu sosyal yardım vermekten daha uzun sürecektir. Çocukları parka sinemaya gibi farklı ortamlara çıkarırsınız, onlarla zaman geçirir, sorunlarını hafifletmeye çalışırsınız.

Bu tür ve benzeri çalışmalar sosyal eğitimin konuları içine girer. Örnekleri siz çoğaltabilirsiniz. Bu sizden beklenir. Yaratıcı olmalısınız ve yaratıcılığınızı meslek disiplini ve kurallar içinde geliştirdikçe çok verimli olacağınızı, insanlara çok değerli yardımlar yapabildiğinizi öreceksiniz ve mutlu olacaksınız.

Yararlanılan Kaynaklar

Artan, T. 2012, <http://tanerartan.blogspot.com/2010/09/okul-sosyal-hizmeti-nedir.html> (Erişim: 12 Mayıs 2012.)

Bäumer, G. 2012, <http://suite101.de/article/sozialpaedagogik---begriff-und-geschichte-a80967> (Erişim: 12 Mayıs 2012.)

Çakmaklı, K. 1991, **Aileler İçin Sosyal Hizmet**, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu

Dickens, Charles. 2010, **Oliver Twist**, Çev. Nihal Yeğınobalı, İstanbul: Can.

Kırcaoğlu, D. (2012), "Eğitim Nedir?", www.hthayat.com/yazarlar/dilek-kircaoglu/1005217-egitim-nedir (Erişim: 23 Mayıs 2012.)

Laska, J. A. (1989), "Eğitim Programı ile Öğretim Arasındaki İlişki: Kavramsal Bir Açıklama", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 1 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/511/6299.pdf> (Erişim: 12 05 2012)

Nowak, J. (1986), Kendisiyle Berlin'de yapılan görüşme. 3 Ekim 1986. Saat: 15:00, Yer: Alice Salomon Fachhochschule Berlin.

Özbesler, C.; V. Duyan, "Okul Ortamlarında Sosyal Hizmet, Social Work in School Settings", **Eğitim ve Bilim Dergisi**, 2009, C. 34, S. 154, s. 17-25

Schuster, Anke. "Eine kurze Definition von "Sozialpädagogik" sowie ein kompakter geschichtlicher Abriss bis zum Zweiten Weltkrieg", (<http://suite101.de/article/sozialpaedagogik---begriff-und-geschichte-a80967>) (Erişim: 12 05 2012).

Tomanbay, İ. 2007, **Sosyal Olmak**, Ankara: SABEV.

Tomanbay, İ. 2011, **Sosyal Hizmetlerde Açıköğretim ve Ara Elemanlar – Sosyal Çalışma ve Sosyal Teknikerlik** -, Ankara: SABEV.

Viertel, Gerlinde. 1993, **Anfänge der Rettungshausbewegung unter Adelberdt Graf von der Recke-Volmerstein (1791-1878)**. Köln: Rheinland Verlag.

Başvurulabilecek İnternet Kaynakları

www.brainworker.ch/sozialstaat/sozialarbeit/ (Erişim: 17 05 2012).

http://de.wikipedia.org/wiki/diakonisches_werk_bayern (Erişim: 17 05 2012).

http://de.wikipedia.org/wiki/karl_mager (Erişim: 22 04 2012).

<http://de.wikipedia.org/wiki/sozialp%C3%A4dagogik> (Erişim: 22 04 2012).

www.gk12ifl.ziemke-koeln.de/sozpaed/allgemeinsozpaed.htm (Erişim: 17 05 2012).

www.hakkında-bilgi.org/pedagoji-ne-demek-hakkında-bilgi+pedagoji-ne-demek-nedir (21 08 2012)

www.nedir.net/ext.php?m=show&b=paidagogos (21 08 2012)

www.yazilisorulari.org/egitim-ogretim-ogretmen-rehberlik-faaliyetleri/14500-sosyal-beceri-nedir-sosyal-beceri-egitimi.html (Erişim: 22 04 2012).